

listy

Ročník 16 / Cena 20 Kč

12

2 0 0 9

Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

November, ktorý rozdeľuje ■ Martin Antal **Vol'by do VÚC vyhrali strany, nie občania** ■ Martin Guzi

Hra „Herodes a Herodias“ opäť na doskách SND ■ Mirjana Šišoláková

Listy na cestách, tentoraz v Bytči ■ Helena Nosková **Gorazd, najmilší Metodov žiak** ■ Jozef Leikert

Bruno, Berardi, Gaultier, odevy temer na zjedenie – módna poradňa ■ Irena Jesenská

Jednoaktovky slovenských autorov zaujali Pražanov ■ Jarmila Wankeová **Modrá stránka KSK**

Podzemnica vlaková ■ poviedka Petra Galáda **Vianoce prinášajú radosť** ■ Helena Nosková

Bude Bratislava centrom európskeho zábavného priemyslu? ■ Marián Babic **Novoročná anketa**

Program Slovenského inštitútu v Prahe **Oriešok** ■ príloha časopisu Listy

41. SLOVENSKÝ PLES V PRAZE

Všetkých priaznivcov a priateľov
slovenskej kultúry pozývame
na 41. Slovenský ples, ktorý sa
uskutoční **13. februára 2010**

v Slovanskom dome, Na Příkopě 859/22, Praha 1

Aj tentoraz to bude špičková spoločenská udalosť,
ktorá spojí slovenskú a českú kultúru. Hlavným organi-
zátorom plesu je tradične **Klub slovenskej kultúry**

Večerom bude sprevádzať **Daniela Šinkorová**

Nebudú chýbať vystúpenia hudobných a tanečných skupín,
z ktorých uvedieme predovšetkým **Bohemia Big Band**,
Ľudovú hudbu Miroslava Dudíka, folklórny súbor
Šarišan, folklórny súbor **Limbor** a skupinu **NO NAME**

K príjemnej atmosfére prispeje bohatý bufet so slovenskými
a českými lahôdkami, alkoholické a nealkoholické nápoje ob-
ľúbených slovenských a českých značiek, **v cene vstupenky!**

Cena vstupeniek s miestom pri stole je 2 100 Kč – 2 600 Kč
na osobu, vstupenky bez nároku na miesto pri stole stoja
990 Kč na osobu

Predaj vstupeniek: Dom národnostných menšín, Vocelova 602/3,
Praha 2, pondelok – piatok, vždy od 15.00 hod.
do 17.00 hod. (zasadacia miestnosť DNM)

Rezervácia vstupeniek: www.klubsk.net

Náš klub na prahu roku 2010

Členovia KSK na predvianočnom stretnutí v pražskom Dome nár. menšín prerokovali niekoľko závažných bodov. Rok 2009 ukázal potrebu vychádzania klubového periodika „Listy Slovákov a Čechov“ nielen na internete, ktorý je dnes bežne dostupný pre strednú a mladú generáciu, ale predovšetkým v tlačenej podobe, čo požadujú starší členovia. Vzhľadom na oneskorené získanie dotácie na vydávanie časopisu v roku 2009 boli Listy až do novembra internetovým časopisom. Za túto skutočnosť sa členom Rada KSK opätovne ospravedlňuje, ako to už urobila v aprílovom čísle Listov ročníka 2009, ale nebolo v jej silách zásadne ju ovplyvniť.

Miestom pravidelných stretnutí členov klubu je od roku 2007 Dom národnostných menšín. V jeho priestoroch sme usporiadali celý rad výstav, prednášok a besied. Pravidelne pracovala seniorská sekcia, sekcia pre deti a mládež, dokumentačné stredisko slovenskej menšiny, folklórna sekcia a výtvarná sekcia. Dokladom činnosti sú programy, ktoré sa konali nielen v tomto dome, ale aj mimo Prahy – napríklad v Krajskej vedeckej knižnici v Liberci, v aule Ostravskej univerzity, v študentskej galérii v Plzni či v oblastných múzeách v Chomutove, Lounoch a Moste. V uvedených mestách si Klub slovenskej kultúry získal ďalších priaznivcov a jeho programy záujemcovia hojne navštevujú. Hodnotia ich ako kvalitné a prínosné aj pre českých záujemcov. KSK bol aj spoluorganizátorom troch medzinárodných vedeckých konferencií a konferencií stredoškolských študentov, kde súťažia slovenskí a českí študenti.

Zo zasadania a pripomienok členov vyplynulo, že niektorí by si želali návrat do minulosti, keď sa sekretariát klubu viac venoval spoločenskej ako odbornej činnosti a bol miestom stretnutí členov, keď sa v jeho priestoroch oslavovali významné jubileá. Žiaľ, od roku 2004 platený sekretariát v Klube slovenskej kultúry nepracuje. Využívanie dotácií na platenie priestorov i na ďalšie účely si vyžaduje aj podávanie žiadostí o podporu a potom plnenie stanovených podmienok. Neobíde sa bez odbornej činnosti, ani bez každodennej práce pri počítači. Riešiteľom projektov preto na čisto spoločenské podujatia za súčasných podmienok nezostáva voľný čas. Samozrejme, aj v týchto nových podmienkach možno pokračovať v užšie zameranej klubovej činnosti. Musí však vychádzať z dobrovoľnej aktivity členov, ktorí sa tohto cieľa ujmu a budú organizovať podujatia podľa svojho záujmu. Rada klubu zaručuje organizátorom stretávanie sa v pekných priestoroch Domu národnostných menšín.

Preto prítomní odporučili zvolať valné zhromaždenie Klubu slovenskej kultúry 8. apríla 2010, kde sa prerokuje činnosť organizácie v nových podmienkach s novou náplňou. Rada pripraví výročnú správu za rok 2009 a návrh na úpravu stanov.

Rada sa obracia na všetkých členov, aby prinášali príslušné podnety do Domu národnostných menšín, prípadne aby ich posielali na adresu klubu.

Rada a redakcia Listov želá všetkým členom i čitateľom úspešný rok 2010!

Helena Nosková,

predsedníčka Klubu slovenskej kultúry

obsah

November, ktorý rozdeľuje	2
Martin Antal	
Voľby do VÚC vyhrali strany, nie občania	4
Martin Guzi	
Kaleidoskop – z činnosti KSK	5
O menšinách teoreticky i prakticky	6
Helena Nosková	
Novoročná anketa	8
Hra „Herodes a Herodias“ opäť na doskách SND	10
Mirjana Šišoláková	
Listy na cestách, tentoraz v Bytči	12
Helena Nosková	
Bruno, Berardi, Gaultier, odevy temer na zjedenie – módna poradňa	14
Irena Jesenská	
Jednoaktovky slovenských autorov zaujali Pražanov	16
Jarmila Wankeová	
Podzemnica vlaková	17
Peter Galád	
Vianoce prinášajú radosť – ľudové zvyky	18
Bude Bratislava centrom európskeho zábavného priemyslu?	20
Marián Babic	
Gorazd, najmilší Metodov žiak	22
Jozef Leikert	
Program Slovenského inštitútu v Prahe	23
Modrá stránka KSK	24
Oriešok – príloha časopisu Listy	

listy

LISTY Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva Klub slovenskej kultúry v spolupráci so Slovensko-českou spoločnosťou a s DOMUS SM v ČR. Sídlo redakcie: Vocelova 3, 120 00 Praha 2. ■ **Šéfredaktor:** PhDr. Radovan Čaplovič, tel.: 724 025 170 ■ **Redakcia:** PhDr. Jozef Gárik ■ **Redakčný kruh:** | Mgr. Martin Guzi | Prof. PhDr. Jozef Leikert, PhD. | PhDr. Slavomír Michálek, DrSc. | PhDr. Helena Nosková, CSc. ■ **e-mail:** listy.ksk@seznam.cz, rcaplovic@gmail.com ■ Rozširuje Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s. p. ■ Časopis Listy si môžete prečítať aj na webových stránkach: www.klubsk.net ■ **LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR a ÚŠZ** ■ **Jazyková úprava:** Mgr. Eva Wankeová ■ **Grafická úprava:** Jitka Krajdlová ■ **tlač:** TIGR, spol. s r. o. ■ Registrácia vydavateľa časopisu LISTY – Klubu slovenskej kultúry: MK ČR 6584 ■ ISSN 1213 – 0249 ■ Cena za jeden výtlačok je 20 Kč | Cena dvojčísła je 38 Kč | Ročné predplatné 240 Kč prijíma KSK na adrese redakcie ■ Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú ■ Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia KSK ■ **Foto na obálke:** Slovpress (Madona na Čiernej bráne kláštora v Hronskom Sv. Beňadiku)

November, ktorý rozdeľuje

■ Martin Antal

*Je málo príležitostí, ktoré dokážu spojiť celú spoločnosť. Málo dní, ktoré svätia všetci, málo udalostí, ktoré sú pre každého zásadné. A aj tie symboly, ktoré by sa mohli a asi aj mali **prihovárať masám**, na Slovensku rozdeľujú.*

Pred pár dňami sme si v oboch krajinách bývalej federácie pripomenuli dvadsať rokov od udalostí, ktoré skončili s otvorenou tyraniou, totalitou a neslobodou. Dvadsať rokov je pritom dostatočne dlhý čas, aby sa udalosti dali posúdiť s patričným odstupom od sprievodných javov, ktoré častokrát nenaplnili očakávania ľudí. Ale so zameraním sa na podstatu. Rozpačitosť prvých porevolučných rokov je dnes zrejmá. Ľudia štrngali na námestiach kľúčmi z rôznych dôvodov – jedni sa skutočne tešili, že sa končí doba temna, druhí čakali, že sa budú mať lepšie, tretí, že sa konečne pozrú do obchodov v kapitalistickom Rakúsku či Nemecku. Na námestiach znelo príliš veľa lásky v porovnaní s tým, koľko nenávisti nastúpilo v reálnom živote hneď po vyprchaní eufórie. Ponovembrový vývoj vyprodukoval množstvo sklamaní. Príliš veľa priemerných zrazu ostalo hladných, príliš veľa podpriemerných zo dňa na deň zbohatlo. Zákonom nariadenú vládu jednej strany vystriedalo množstvo zákonov zabezpečujúcich vládu viacerých strán, vo vnútri častokrát rovnako totalitných ako ich komu-

nistickí predchodcovia. Namiesto konkurenčného boja, ktorý mal vraj priniesť skutočnú politickú kvalitu, uzavreli ponovembroví vládcovia kartel, ktorý sa sice navonok ruvá o hodnoty, no o skutočných atribútoch moci zachováva prísnu mlčanlivosť. O angažovaných občanoch, ktorí sa s niektorou zo strán stotožnia pre jej program, niet ani slychu. Do strany sa vstupuje z rovnakého dôvodu, ako kedysi – aby sa stranik a jeho rodina mala lepšie. Oficiálne sa sice má národ lepšie ako za komunizmu, ale čísla ťahá nahor úzka skupina multimilionárov, ktorí obratne využili deravé zákony nového režimu na vlastné zbohatnutie. Alebo ich rovno porušili a nadobudnutými peniazmi si kúpili beztretnosť. Stredná trieda, ktorá mala byť hybnou silou spoločnosti, je najohrozenejšou skupinou, ktorá si svoje postavenie udržuje prácou od svitu do mrku, desiatkou kreditných kariet a nádejou, že raz sa bude dať zbohatnúť aj poctivou prácou. Z jednej strany jej peniaze z vrecka vyťahuje chudoba, aby sa vôbec nasýtila, z druhej strany zbohatlíci, aby dane namiesto nich zaplatil niekto iný. Mnoho

z tých, ktorí si za komunistov oddreli štyridsať rokov aktívneho života s nádejou, že raz sa o nich postará štát, ostalo štátom vydedených – ich celoživotné úspory sa zdevalvovali na výšku pár priemerných plátov, ich možno vydeté domčeky nemajú takmer žiadnu trhovú cenu a ich možnosť skúsiť sa ešte nejakou uplatniť v novej spoločnosti je nulová. Alebo minimálna, tak ako minimálna mzda.

Komunistický policajný aparát bol terčom všeobecnej kritiky, no len po jeho zániku si veľká časť verejnosti začala uvedomovať, že množstvo policajtov v uliciach v nich zároveň vzbudzovalo pocit bezpečia. Že ich deti sa hrali pred panelákom od svitu do mrku bez obáv rodičov, že ich nejaký šialený úchylák zatiahne do krikov, znásilní a podreže. Smrť rukou vraha bola kedysi celospoločenskou témou, dnes je trojriadkovou správou v policajnej zvodke. Exotický pojem organizovaný zločin sa vzťahoval na americké Chicago – po Novembri sa na desať rokov stal dennodennou realitou v podobe vybuchnutých áut, silu si dokazujúcich vyholených lebiek, vypaľovania každej života-

PO ŽÁROVKÁCH ZAKÁZALI
ŽEHLIČKY...

schopnej podnikateľskej aktivity a drogových gangov operujúcich v každom väčšom meste. Sklamanie a frustrácia sa nadhlo stali výbavou porevolučného Slováka. Vývoj po Novembri zastihol množstvo ľudí nepripravených na negatíva modernej spoločnosti, ktorým sa za štyridsať rokov štátostrany nemali kde priučiť. Ľudia jednoducho radi spomínajú na to, čo bolo lepšie.

Je však škoda, ak politickí lídri národ utvrdzujú v tomto roztrpčení a sami im pomáhajú relativizovať to najdôležitejšie, čo November priniesol – slobodu. Hodnotu, ktorá má podobný charakter ako zdravie – kým ho človek má, vôbec si to neuvedomuje. Začne si ho ceniť, až keď ho stratí.

Je charakteristické, že v prejavoch súčasného slovenského establišmentu ani raz v súvislosti s Novembrom nezaznelo slovo sloboda. Trojica najvyšších ústavných činiteľov na Slovensku sa sústredila na to, aby vyšla v ústrety svojej voličskej vrstve, ktorá vo veľkej miere patrí k oplakávačom prednovembrových vymožeností. Preto Robert Fico i Pavol Paška zdôrazňovali fakty, ktoré sme spomenuli vyššie – istoty, frustráciu a najmä presvedčenie, že nemožno všetko z čias socializmu hodiť odsudzujúco za chrbát.

Socialistické vymoženosti však majú jednu zásadnú nevýhodu. Väčšinou totiž priamo vyplývajú z potláčania základných práv a slobôd. Bezpečnosť na uliciach napríklad priamo

súvisí so sledovaním akejkoľvek podozrivej protištátnej aktivity, sociálne štandardy zase s nízkymi zárobkami, vyplývajúcimi z logiky práce pre štát, teda pre väčšinu.

Takže len pre pripomenutie všeobecne známych faktov, ktoré sa spolupodieľali na vytváraní socialistickej reality:

V päťdesiatych rokoch minulého storočia si nikto nemohol byť istý vlastným životom. O osude jednotlivca totiž nerozhodovali jeho skutky, ale triedny pôvod, politické presvedčenie jeho rodičov či proste snaha vládnucich komunistov naplniť „kvótu“ nepriateľských živlov, ktorí museli byť za najmenší prejav odporu príkladne potrestaní. Prejavom odporu bolo napríklad to, že sa niekto učil „imperialistický“ jazyk ako angličtinu či francúzštinu.

Po potlačení Pražskej jari a následnej normalizácii sa síce ľudia za politický názor už nestriehali, no bývali „preventívne“ zatváraní, následne vyhodení z práce a potrestaní napríklad tým, že ich deti nemohli študovať. Vtedajší režim ponúkal svojim občanom dohodu: Ak budete držať hubu a krok, všetko bude v poriadku. Ak nie, nečudujte sa.

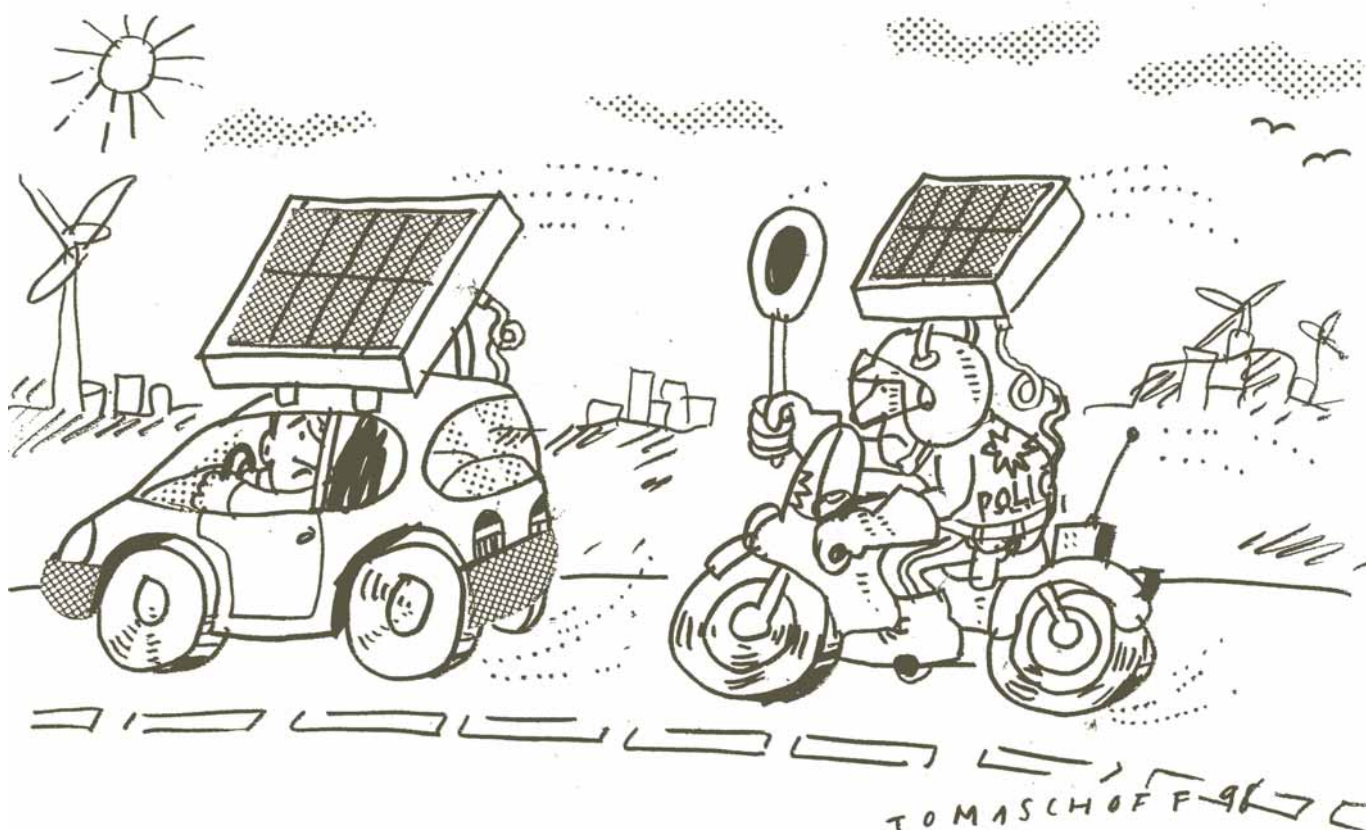
Všemocná Štátna bezpečnosť bdela nad akýmkoľvek prejavom nesúhlasu. Ľudia si mohli byť istí len tým, čo ukrývali vo vlastnom mozgu – oficiálne prejavovať kritický názor sa neoplatilo. Odpočúvanie či sledovanie v mene bezpečnosti štátu boli bežnými prejavmi komunistickej moci.

Vymývanie mozgov sa začínalo už na tej najnižšej úrovni – u čerstvých školákov, teda iskríčiek a neskorších pionierov. Rodičia si museli dať dobrý pozor, aby sa ich dieťa nepochválilo napríklad tým, že dedko či babka boli včera v kostole. A aby nezbiho Jožka Mrkvičku, syna okresného tajomníka strany.

Prijímanie informácií bolo osobitnou kapitolou. Odvážnejší si naladili Slobodnú Európu či Hlas Ameriky, hoci sa vystavovali represáliám, pokiaľ by boli pristihnutí. Menej odvážnym stačila Pravda či Rudé Právo so starostlivo cenzurovaným obsahom. Internet alebo jemu podobná sieť bez hraníc neexistovala a z oficiálnych periodík sa cenzorom podarilo odstrániť všetko neželané.

Podčiarknuté, zhrnuté. Človek nemusí prijať všetky sprievodné okolnosti, ak prijme podstatu. Pri Slovenskom národnom povstaní sa určite udiali mnohé krivdy a mnohé sa vo vojnovom zmätku prehliadli, ale podstata je jasná – veľká časť národa dala jasne najavo, že si nepraje život v Hitlerovom tieni a je ochotná pre to obetovať aj samú seba. November je podobným prípadom. Áno, revolučné udalosti dali priechod mnohým neskorším nepravostiam – ale priniesli ľuďom dovtedy nevidanú mieru slobody a s ňou spojenú zodpovednosť v rozhodovaní o vlastných životoch.

.....
 ■ Autor je novinár
 Kresby: Jan Tomaschoff

Voľby do VÚC vyhrali strany, nie občania

■ Martin Guzi

Slovensko má za sebou posledné, tretie tohtoročné voľby – regionálne. Ako prvý sa volil prezident, začiatkom leta sme rozhodovali o poslancoch do europarlamentu a teraz v polovici novembra sme si vybrali predsedov a poslancov samosprávnych krajov. Vzhľadom na to, že v polovici budúceho roka čakajú Slovensko parlamentné voľby, išlo pre politické strany o ideálny test vedenia kampane, silných a slabých stránok.

Voľby vyhral Smer-SD. Z ôsmich županov iba jeden, bratislavský Pavol Frešo, oblieka dres opozičnej SDKÚ-DS. Jeden šéf VÚC, Trenčan Pavol Sedláček, je členom LS-HZDS, štyria sú členovia Smeru-SD - Juraj Blanár (Žilina), Zdenko Trebuľa (Košice), Peter Chudík (Prešov) a Vladimír Maňka (Banská Bystrica), Milan Belica (Nitra) kandidoval ako nezávislý a Tibor Mikuš (Trnava) je šéfom nula percentnej Novej demokracie. Všetkých siedmich koalíčných županov podporoval Smer-SD, volebný výsledok teda môže vyzeráť jednoznačne 7:1.

Napriek tomu, že Smer-SD si polepšil aj v počte poslancov samosprávnych zastupiteľstiev, líder strany Robert Fico si uvedomuje, že Slovensko celkom nerozprášil. Traja zo zvolených predsedov, Chudík, Belica a Mikuš, v minulosti vyhrali regionálne voľby ako členovia LS-HZDS. Neskôr Vladimíra Mečiara, tak ako mnohí iní, opustili a Smer-SD ich pragmaticky vzal pod svoje ochranné krídla. Šikovnosť sa cení, napríklad pred štyrmi rokmi Renáta Zmajkovičová (Smer-SD) s Tiborom Mikušom (exLS-HZDS) vo voľbách prehrala, teraz ani nekandidovala, Smer-SD rovno podporil Mikuša.

Pravica sa vo voľbách do VÚC nevie presadiť od ich samotného počiatku. Od roku 2001

mala iba troch predsedov, dvoch v prvom volebnom období - Rudolf Bauer (KDH - Košice) a Ľubo Roman (ANO - Bratislava), teraz Frešo (SDKÚ-DS - Bratislava). V minulom volebnom období nezískala ani jedno kreslo šéfa VÚC. Z tohto pohľadu je aj jeden primát úspechom. Na regionálnej úrovni by však pravicové strany v dlhodobom kontexte mali uvažovať, ako sa stať reálnym súperom Smer-SD a LS-HZDS, či už výberom vhodných osobností alebo koordinovaným postupom. Svoje môže zohrávať aj väčšinový volebný systém vyhovujúci veľkým stranám, ako v minulosti dominovalo LS-HZDS, dnes Smer-SD.

Voľby v Bratislave však pre pravicu ukázali aj záblesk svetla v inom zmysle. Ich nominant prevalcoval Vladimíra Bajana napriek tomu, že Bajan pred druhým kolom svietil na billboardoch absolútne po celom meste, každých 30 metrov, a na plagátoch mu pózovali Robert Fico, Robert Kaliňák a Monika Beňová. Letáky s odkazom na Bajanovu podporu dostala asi každá schránka v kraji. Premiérovi doteraz na celoslovenskej úrovni táto stratégia vždy vychádzala, napríklad prezident Ivan Gašparovič vyhral predovšetkým vďaka silnej osobnej Ficovej podpore. Bratislava sa ale predsedovi vlády otočila chrbtom. Kto sa z toho ako poučí, ukáže čas. Pravicové strany v bratislav-

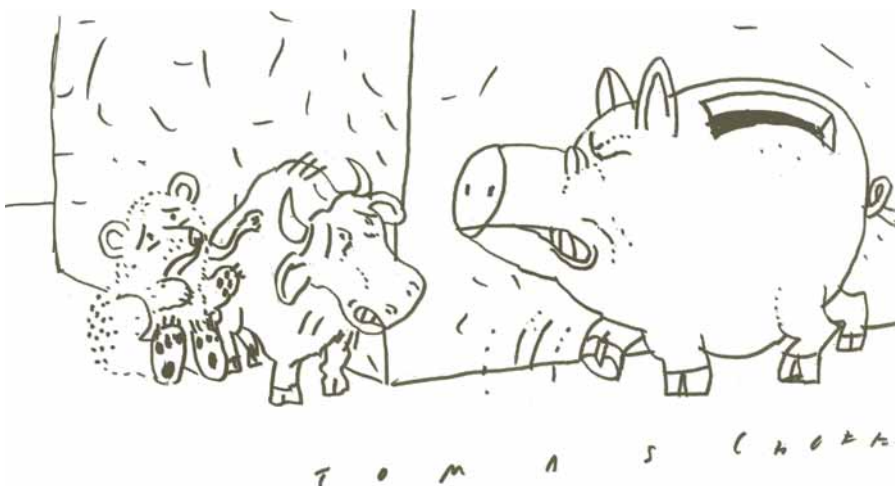
skom kraji postupovali spoločne, všetky, od najväčšej po najmenšie mimoparlamentné. Či budú vedieť zladiť postoje aj pred parlamentnými voľbami ťažko povedať. Inak sa však nepresadia.

Na nezdravé vektory v chápaní politiky poukázal bratislavský šéf Smeru-SD Martin Glváč. Podľa jeho slov Bajana, ktorý kandidoval ako nezávislý s podporou Smeru-SD, slabo stotožnili so stranou. „Boli málo odkomunikované témy, ktoré mohli zaväziť a to napríklad spojenie Bajana s vládou garnitúrou, z čoho by mohol kraj profitovať, keďže je z čerpania eurofondov vylúčený,“ povedal Glváč. Tieto slová absolútne popierajú reformu verejnej správy a decentralizáciu. Samosprávny kraj má vlastné zdroje, a vláda má peniaze využívať iným spôsobom ako uplácať nimi voličov, aby dali hlas jej kandidátom na samosprávnej úrovni. Z pohľadu spravovania štátu považujem chápanie politiky v tomto štýle za veľký krok späť. To akože odpálime kraje a mestá, kde budú predstavitelia strán, ktoré nepasujú kabinetu? Scestné a choré.

Na druhú stranu, takmer vôbec sa nehovorilo o tom, že so samosprávnymi krajinami tak, ako ich rozdelila prvá Dzurindova vláda, sa občania nestotožnili. Ich hranice nerešpektujú historické zvyklosti, napríklad východ je bez akéhokoľvek rozmyslu preťatý na dve nikomu nič nehovoriace časti. Prírodná logika potom hovorí skôr za návrat k starému deleniu tri plus jedna, alebo k vytvoreniu 12 - 16 krajov, ktoré by mal každý za svoje. Dnešný stav je mačkopes a vie to každý. Otázka kompetencií je ďalšia záležitosť na dlhšiu debatu. Z tohto pohľadu jednoznačne vyhrali iba politické strany, cez rozpočty VÚC tohto roku prešlo 1,12 miliardy eur (33 miliárd Sk) a občania zasa raz ostali v role štatistov, čo dokazovala aj nízka volebná účasť tesne nad 20 percent.

■ Autor je novinár

Kresba: Jan Tomaschoff

▲ Južné Mesto očarili brušné tanečnice

„Južné Mesto spieva a tancuje“ – tak sa volá populárny folklórny festival, ktorý tradične organizuje Praha 11. Jeho dvanásty ročník sa uskutočnil v novembri t.r. Riaditeľom podujatia a jeho zapáleným organizátorom je František Hlucháň, riaditeľ ľudovej umeleckej školy, rodák zo Žiliny a inak aj člen Klubu slovenskej kultúry. Ako povedal Listom, tohto roku sa festival venoval ľudovému umeniu národov z bývalej Juhoslávie. Štyri koncerty ponúkli skvelú pastvu pre oči i uši divákov.

Pravdepodobne najväčší aplauz si vyslúžil súbor Drvar z Bosny a Hercegoviny, ktorý sa predstavil programom Unačko kolo. V ňom zaznela ľudová hudba už so zrejším orientálnym vplyvom, korunovaná na záver brušným tancom zvodnej tanečnice stojacej na bubne. Záverečná štatistika vypovedá o tom, že dohromady účinkovalo úctyhodných 58 telies z deviatich štátov. (jg)

Snímka: organizačný výbor

◀ O Dominikovi Tatarkovi v Tepliciach

V teplickej oblastnej knižnici sa dvanásteho októbra t. r. uskutočnilo zaujímavé podujatie venované pamiatke slovenského spisovateľa Dominika Tatarku. Organizátorom stretnutia bol Klub slovenskej kultúry a Obec Slovákov v Tepliciach. Predsedníčka tohto krajského spolku Edita Havlasová pre Listy uviedla, že užitočná spolupráca s KSK trvá už vyše päť rokov a že podobné spájanie síl považuje za najvyššie osočné. Cení si odbornosť pripravovaných akcií ako aj ochotu priateľov zo Slovenska i z Prahy „merať cestu až k nám, do Teplíc“. Na fotografii je zachytená Helena Nosková, predsedníčka KSK ako moderátorka diskusie s hosťom večera, riaditeľom Slovenského národného literárneho múzea v Martine Jozefom Beňovským, ktorý sa aj na severe Čiech predstavil ako veľký znalec problematiky a zapálený propagátor slovenskej literatúry. Súčasťou akcie bola inštalácia výstavy o živote D. Tatarku a beseda s návštevníkmi. (jg)

Snímka: Slovpres

◀ Folklór bez hraníc

Pod týmto názvom si pražskí milovníci ľudového umenia koncom októbra vychutnali tanečné a spevácke umenie desiatok účinkujúcich z Česka i Slovenska, ktorým pohostinnú náruč otvorilo divadlo U Hasičov. Program zorganizovalo združenie Limbora, na čele ktorého už dlhé roky stoja veľkí popularizátori folklóru, Mária a Jaroslav Miňovci. V programe nechýbalo nič, čo robí slovenský folklór jedinečným a stále populárnym – horehronský odzemok, východoslovenská karička, cigánsky čardáš. Ako hosť vystúpil prešovský súbor Dúbrava. M. Miňová v príhovore uviedla, že po prvýkrát sa program s týmto názvom uskutočnil začiatkom 90. rokov ako doklad toho, že českí a slovenskí folkloristi si nájdu cestu k sebe aj po rozdelení Československa.

Limbora zároveň v tento večer udeľovala Ceny Jaroslava Ševčíka, pomenované podľa popredného slovenského choreografa, ktorý zomrel pred štyrmi rokmi. Ocenenie prevzali viacerí umelci z oboch republík. Spoluorganizátorom večera bol Klub slovenskej kultúry. Divákovi sa tu predstavil aj folkloristický dorast, súbor Limborka (na snímke). Miňovci sa teda cieľavedome starajú o to, aby „veľká“ Limbora nebola bez čerstvej krvi ani v budúcnosti. (jg)

Snímka: Slovpres

O menšinách teoreticky i prakticky

■ Helena Nosková

V druhej polovici novembra t.r. sa v konferenčnej sále Domu národnostných menšín v Prahe uskutočnila medzinárodná konferencia na tému „Menšiny, multikulturalita, vzdelávanie“. Na jej organizácii sa podieľal aj Klub slovenskej kultúry, keď hlavným organizátorom a odborným garantom podujatia bol Ústav pre súčasné dejiny Akadémie vied Českej republiky (Ústav pro soudobé dějiny), v spolupráci s Ústavom pre filozofiu a sociológiu Lotyšskej Akadémie vied a Rižskej univerzity. Pomocnú ruku k dielu priložilo aj pražské Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny (DOMUS). Spomedzi takmer osemdesiatich účastníkov bolo osemnásť prednášateľov.

Konferenciu otvorila veľvyslankyňa Lotyšskej republiky v Prahe Argita Daudzeová, profesiou *sociologička* a historička. To, že jej je táto téma blízka, ukázali už úvodné slová, ktoré boli *odborným príspevkom* k danej problematike. Pochvalne sa vyjadrila takisto na adresu spolupráce lotyšských a českých odborníkov. Na konferencii boli prítomní aj odborníci z Ruskej akadémie vied a vedci zo Slovenskej republiky, čo len zdôraznilo vysokú odbornú úroveň tejto výmeny názorov.

Prítomných privítal a oficiálne úvodné slovo predniesol podpredseda Rady vlády ČR pre národnostné menšiny Igor Zolotarjev, kým za hlavného organizátora akcie vystúpila Helena Nosková. V hlavných bodoch charakterizovala spoluprácu medzi Lotyšskou, Ruskou a Českou akadémiou vied. Potom už nasledovali vystúpenia jednotlivých prednášateľov.

Profesor Vladislav Volkovs z Rigy podrobne charakterizoval vývoj pojmu etnická menšina od 90. rokov minulého storočia až do súčasnosti v Lotyšsku. S ohľadom na historické súvislosti i súčasné postavenie napríklad

časti bývalej sovietskej menšiny v Lotyšsku – jej politické i ďalšie ambície – bol referát novou a zaujímavou témou.

Pojem „národ“ v zrkadle vývoja spoločnosti

Profesorka Leokadija Drobizhevová, riaditeľka Centra medzinárodných vzťahov moskovského sociologického ústavu vhodne nadviazala na túto tému referátom o vývoji názorov na národy, národnosti a etnické menšiny v Ruskej federácii s ohľadom na politickú situáciu. Poslucháčov zaujala najmä otvorenosť prejavu, ako aj rekapitulácia súvislostí a objasnenie teoretických i praktických súvislostí.

Trojicu vstupných referátov uzavrela profesorka Nina Pavelčíková, vedúca katedry histórie Filozofickej fakulty ostravskej univerzity s výkladom o histórii vzdelávania Rómov.

K tomu sa viazal i erudovaný referát Ivety Němečkovéj z Ministerstva školstva, mládeže a telesnej výchovy ČR, doplnený o dokonalú počítačovú prezentáciu, v ktorej zobrala prístupy Českej republiky k tejto

problematike. Prejav vyvolal rozsiahlu diskusiu.

Nemenej erudovaný príspevok o Charte menšinových jazykov predniesol Ondřej Klipa, riaditeľ sekretariátu Rady vlády ČR pre národnostné menšiny.

Naň nadviazala Inese Runceová z Univerzity v Rige, ktorá podrobne rozobrala pre nás neznámu, pestrú a aktuálnu problematiku vzdelávania menšín v Lotyšsku.

Jekaterina Arjutunová zo Sociologického ústavu Ruskej akadémie vied zaujala zase prezentáciou vlastných dlhodobých výskumov v Moskve a v jednotlivých oblastiach Ruskej federácie, kde skúmala postoje ruskej mládeže k imigrantom. Podľa nej sú výskumy varujúce, keď ukazujú na rast kriminality mladých Rusov z xenofóbnych a nacionalistických dôvodov. Situácia však nie je rovnaká všade. V oblastiach mimo Moskvy majú obyvatelia k imigrantom pozitívnejší vzťah.

Praktické prístupy vo vzťahu menšina a väčšinová spoločnosť, ako aj menšina – menšina, zhrnula vo svojom príspevku „Tréningy súčinnosti kultúr“ Andriana Skorobogataja

Pohľad na účastníkov konferencie

z moskovského Etnologického ústavu Miklucho-Maklaja. Zúčastnila sa na niekoľkých nácvikoch tolerance a pochopenia cudzích kultúr, takže o celej problematike referovala z vlastnej skúsenosti.

Informačné technológie pomáhajú

Prínosný bol aj referát doktora Jozefa Beňovského, riaditeľa Múzea slovenskej knihy v Martine, ktorý hovoril o nových možnostiach prezentácie kultúr národnostných menšín v súvislosti s pokrokom informačných technológií.

Pozornosť vyvolali aj referáty mladých vedeckých pracovníkov z Ostravskej univerzity Martina Kaleju a Petra Knejpa, ktorí sa venovali vzdelávaniu Rómov.

K židovskej problematike zazneli dva fundované príspevky: o Židoch v Českej republike hovoril Petr Bednařík z Prahy a problematiku vyučovania „šoa“ – čo je hebrejský termín pre nemeckú politiku „konečného riešenia židovskej otázky“ – zhrnula docentka Blanka Soukupová z Fakulty humanitných štúdií UK v Prahe.

Zaujímavý a bohatý na informácie bol aj príspevok Júlie Judlovej z občianskeho združenia Oberig, doplnený o polhodinový film, v ktorom sa mladí ľudia-imigranti žijúci v ČR vyjadrovali k tomu, ako ich prijíma česká spoločnosť.

Záverečná diskusia sa skončila rozhodnutím zorganizovať o rok II. medzinárodnú konferenciu s témou kultúrneho pluralizmu. Organizátori zároveň vyslovili poďakovanie všetkým prednášateľom i diskutujúcim za aktívny prístup ku konferencii.

■ *Autorka je historička a naša stála spolupracovníčka*

Foto: Slovpres

Poslucháčov zaujala aj Jekaterina Arjutunovová

Prednáša profesor Vladislav Volkovs

V popredí doktor Jozef Beňovský z Martina

Z otvorenia konferencie – Peter Bednařík, vedľa neho tímočník s mikrofónom v ruke, za stolom Helena Nosková, veľvyslankyňa Argita Daudzeová a riaditeľka DNM Romana Hrabáková (zľava)

Čo nám prinesie rok 2010

„Čo si želáte v roku 2010, prípadne čo v ňom očakávate?“ – túto zdvojenú otázku sme v decembri položili niekoľkým našim čitateľom. Prečítajte si, o čom vypovedá naša malá **sociologická sonda**.

■ Čo mi prinesie rok 2010? Bude to pre mňa rok veľkých zmien, pretože v júli by som mala završiť štvorročné pôsobenie na veľvyslanectve v Prahe a vrátim sa do Bratislavy, na Ministerstvo zahraničných vecí SR. Preto chcem v prvom polroku dokončiť všetko, čo mám rozpracované, stretnúť sa v Prahe i celej Českej republike s priateľmi, kolegami a i mne veľmi milými krajanmi. Verím, že rok 2010 nám všetkým prinesie šťastie, zdravie, spokojnosť a úspechy. To všetko by som rada zavinovala aj všetkým čitateľom časopisu *Listy*.

.....
Jozefína Škorupová, rodáčka z Humenného, neskôr Martinčanka, teraz Pražanka, vedúca konzulárneho oddelenia na slovenskom veľvyslanectve v Prahe

■ Chcem pri tejto príležitosti pozdraviť všetkých, ktorým záleží na renesancii nášho Klubu slovenskej kultúry a chcú sa stretávať, užívať si to naše, „slovenské“. Po návrate z cudziny si to, čo je NAŠE, vážim ešte viac. S pozvánkou na ďalšie a stále zaujímavejšie stretnutia, napríklad na Slovenskom ples 13. februára a želaním len toho najlepšieho v novom roku

.....
Eva Koreňová a celý plesový výbor. Rodáčka z Töne pri Komárne, povoláním detská lekárka, teraz dôchodkyňa, pracuje ako turistická sprievodkyňa v španielskom jazyku. V Prahe od roku 1984, predtým žila spolu s manželom – obchodným diplomatom štrnásť rokov v Peru a Kolumbii.

■ V roku 2010 očakávam dobré vzťahy medzi ľuďmi, predovšetkým na našom pracovisku v Dome národnostných menšín, ako aj vzájomné priateľské kontakty členov Klubu slovenskej kultúry, ktoré – dúfam – budú impulzom do ďalšej činnosti. Všetkým členom želám úspešný rok 2010. Priala by som si, aby nový rok priniesol nám všetkým nový viac zmysluplne prežitého času, pretože čas je to najcennejšie, čo človek má.

.....
Helena Nosková, rodáčka z Prahy, detstvo strávila v Žiline, predsedníčka Klubu slovenskej kultúry

■ Odložme strach a chlad. Dajme priestor láske a oblečme sa do pokory. Počúvajme, čo hovoria iní, a nielen ušami, ale rozumom a hlavne srdcom. Nájdime si čas na priateľov. Veď čistá a opravdivá radosť zo života je tou najkrajšou radosťou. Nech každý deň je slávnosťou ľudských srdiec a ľudskej blízkosti.

.....
Jarmila Hájková, rodáčka zo Stropkova, v Prahe od roku 1997, pracuje v personálno-poradenskej spoločnosti HR logistic support ako výkonná manažérka

Za našim milým človekom, priateľom – Zdenkom Eisom

V septembri nás opustil člen redakčnej rady Listov a člen Rady Klubu slovenskej kultúry, dlhoročný člen Klubu slovenskej kultúry PhDr. Zdeněk Eis, CSc. Jeho skon bol pre nás nečakaný, veď ešte do aprílového čísla napísal článok o túžbe... Jeho príspevky vychádzali v našom časopise pravidelne. Napríklad do prvého čísla tohoročných Listov pripravil text o rozprave a dialógu.

On sám bol pozorným poslucháčom našich názorov, tolerantným a taktným oponentom, ak si názory oponentúru zasluhovali. Ale radšej pomáhal zo všetkých síl, bez ohľadu na čas. Zúčastňoval sa na našich študentských konferenciách, posudzoval práce študentov, oduševňoval sa nad vydatými poviedkami či esejami, bol rád, že jeho milovaný odbor – slovákistika – bude v mladých pokračovať ďalej. Ako sa dostal k tomuto odboru, vlastne celoživotnej záľube? Dalo by sa povedať, že ju dostal do vienka už v kolíske.

Zdeněk Eis sa narodil v Bratislave v roku 1930. Jeho rodičia, Česi, prišli do Bratislavy, aby pomáhali budovať novú republiku. Jeho otec bol železničným úradníkom, mama bola v domácnosti. Rodina sa vrátila do Prahy v roku 1939. Zdeněk začal chodiť na osemročné gymnázium práve v roku, keď prišla vojna. Rodičia sa nevrátili z koncentračného tábora a ako štrnásťročný ostal celkom sám. Aj za týchto nepriaznivých okolností vyštudoval a stal sa prekladateľom slovenskej prózy. Slovensko, Slovákov, slovenskú literatúru a kultúru miloval. Medzi jeho priateľov patrili Dominik Tatarka, Alfonz Bednár, Ján Matuška, Ladislav Mňačko a ďalší.

Lich diela prekladal, predovšetkým práce Dominika Tatarku. Veril, že prekladmi do češtiny privedie českého čitateľa k čítaniu slovenskej literatúry. Venoval sa aj redakčnej práci, V rokoch 1968-1969 bol predsedom redakčnej rady Reportéra, za čo ho postihol trest. Bol stíhaný, nemohol publikovať ani prekladať, venovať sa odbornej činnosti. Niekoľko rokov pracoval ako vrátnik v Psychiatrickej liečebni v Kosmonosoch. Popritom vyštudoval psychológiu a stal sa zakladateľom Linky dôvery. V roku 1992, keď sa už pomery zmenili, napísal odbornú publikáciu „Volajte linku dôvery!“

Z redakčného archívu – Zdenek Eis ako porotca študentskej literárnej súťaže (Praha, december 2008).

Psychológom bol znamenitým, pretože vedel načúvať ľuďom a pomáhal im riešiť bežné problémy.

V roku 2001 vyšla jeho kniha „Dominik Tatarka - medzi domovom, Prahou a Parížom“, s podtitulom „Rozprávanie o zrode spisovateľa“. Kniha je písaná neobyčajne pútavo, s hlbokou znalosťou spisovateľovho života, Slovenska i Československa.

Rozprávanie o Dominikovi Tatarkovi končí Zdeněk Eis takto (citát ponechávame v origináli): „Téhož roku Dominik Tatarka zemrel. Mezi počáteční a konečnou událostí pil z kalicha mnoha hořkostí a ponížení – lidských i uměleckých. Stal se karpatským pastierom bez možnosti publikovat v rodné zemi. Tehdy napsal, že jedině, co má, sú iba slová.“

Zdeněk Eis nezaprel v sebe historika, psychológa, etika, hlboko cítiaceho človeka, ktorý nepíše preto, aby sa zviditeľnil, ale preto, aby oslovil čitateľa. Písal pre nás všetkých.

Ešte stále sa nechce veriť, že už nie je medzi nami a že ani nikdy nebude.

Helena Nosková

Snímka: Slopress

Naša anketa

V minulom čísle Listov sme uverejnili obrazovú prílohu o tohoročných oslavách SNP v Prahe. K téme sa ešte vraciame niekoľkými názormi účastníkov podujatia.

■ Som rád, že oslavy Slovenského národného povstania sa konajú každý rok aj v Prahe. Úcta patrí slovenským krajanom – organizátorom, ktorí sa pritom môžu oprieť o podporu slovenského veľvyslanectva a českých štátnych orgánov.

Ing. Stanislav Mičev, riaditeľ Múzea SNP v Banskej Bystrici, počas prejavu, ktorým otváral pražskú výstavu o účasti Čechov v SNP

■ Domnívam se, že každý národ by si měl připomínat pro něj důležité historické dny, vždyť z nich se vytváří národní povědomí. V tom vidím význam akcí, jakou byly i letošní oslavy SNP v Praze. Naštěstí si to uvědomují i oficiální státní představitelé, jak slovenští, tak i čeští, kteří na palubě ani letos nechyběli. Zároveň podobná setkání slouží k vzájemnému poznání jednotlivců z různých národností; viděl jsem, že na oslavách byli i Rusové, Ukrajinci, Poláci a jiní.

Ing. Jan Gonda, 53-ročný, rodák z Prahy, so slovenskými koreňmi

■ Kombinace plavby po Vltavě a oslav SNP s bohatým kulturním programem splnila veškerá má očekávání. Po úvodních proslovech, ve kterých řečníci připomenuli průběh povstání a odvážnost povstaleckých vojsk, probíhala celá akce v uvolněné, přátelské náladě. Oslava tak nezůstala pouze formální záležitostí. Všichni účastníci se výtečně bavili. Na oslavě SNP jsem se zúčastnil prvně a mohu říci, že akce ve mně zanechala hluboký zážitek.

Martin Kaplan, 23-ročný, manažer v oblasti informačních technologií, rodák z Prahy

■ Letošní tradiční plavba parníkem po Vltavě jako příspěvek k oslavám 65. výročí SNP se velmi zdařila. Krásné počasí, celá řada hostů včetně několika přímých účastníků válečných událostí a bezchybná organizace přispěly k tomu, že to byl den, na který se nezapomíná.

Lucie Juřenová, 36-ročná, riaditeľka pražskej spoločnosti VIVAS prepress, rodáčka z Prahy

(red.)

Herodes sa vrátil!

■ Mirjana Šišoláková

Kam? Do Slovenského národného divadla

Kedy? 14. novembra 2009

Odkiaľ? Z dvetisícročných dejín kresťanstva – z diela Pavla Országha Hviezdoslava – z deväťdesiatročnej histórie SND.

Najväčší slovenský básnik Pavol Országh Hviezdoslav (1849 – 1921) napísal toto rozsiahle dramatické dielo v roku 1908. Inšpirovaný bol pri ňom pravdepodobne Shakespearom, ktorého hry prekladal. Javiskovej podoby diela sa však nedočkal, práve tak, ako primeraného ohlasu, ktorý očakával najmä od českej dobovej kritiky.

Po prvýkrát uviedli túto tragédiu v ešte veľmi mladom, iba päťročnom Slovenskom národnom divadle v roku 1925. V deväťdesiatročnej histórii prvej slovenskej scény sa potom s touto výzvou popasovali viacerí režiséri. Napríklad v roku 1955 sa ňou otváralo bratislavské Hviezdoslavovo divadlo. Monumentálna inscenácia trvala päť hodín, v úlohe Herodesa alternovali Andrej Bagar a Viliam Záborský, v úlohe Herodiady Hana Meličková a Mária Prechovská, Salome stvárnila Mária Kráľovičová. Aj v ďalších postavách sa predstavili vtedajšie najvýraznejšie slovenské herecké osobnosti. V novodobej histórii SND hru uviedol Miloš Pietor v roku 1990. Herodesa hral Martin Huba, Herodiadu Emília Vášáryová.

Ale poďme do súčasnosti. Píše sa rok 2009, v Slovenskom národnom divadle prebieha jubilejná 90. sezóna a jedným z projektov pripomínajúcich toto významné výročie je aj tzv. „nové retro“, čiže uvádzanie osvedčených titulov v novej podobe. Zo slovenskej klasiky si dramaturg Martin Porubjak a režisér Roman Polák vybrali práve spomínanú Hviezdoslavovu hru v jazykovej úprave Ľubomíra Feldeka. V ich poňatí dostala táto rozsiahla tragédia koncentrovanú komornú podobu s dvanástimi postavami. Podľa slov režiséra Romana Poláka sa usilovali zdôrazniť tri roviny. Po prvé, mocenský boj na dvore kráľa Herodesa. Po druhé, rodinnú drámu - vyhnanie prvej manželky Tamar, ako aj „ulúpenie“ Herodiady a Salome manželovi a otcovi Filipovi. A po tretie: pôsobenie i smrť Jána Krstiteľa, hlásateľa novej viery a morálnej čistoty, ale aj nekompromisného kritika bezuzdnej moci. Tieto atribúty sú aktuálne v každej dobe, aj na začiatku tretieho tisícročia.

Pôsobivé predstavenie

Čo teda prináša nové uvedenie klasika súčasnému divákovi? Pôsobivé, dynamické predstavenie, plné dramatických scén, večných právd a symbolov, ako aj výborné herecké výkony.

Režisér sa nebál obsadiť, ako sám hovorí, nie starých, ale mladých „bardov“. Herodes Tomáša Maštálira je krutý a zhýralý, ale aj slaboský, Herodias Gabriely Dzuríkovej je krásna, panovačná a zákerná žena. Salome, stvárnena poslucháčkou VŠMU Judit Bárdošovou, je zase krehká a naivná. Ján Krstiteľ, šíriaci novú vieru, lásku a nádej v podaní Jána Koleníka je rozvážny, ale aj odvážny a nekompromisný voči zlu. Aj zdanlivo „vedľajšie“ postavy radcov a dvoranov (na predstavení 12. novembra v podaní Mareka Geišberga, Ondreja Kovaľa a Ľubomíra Bukového) sú plnokrvné; strieda sa v nich úprimnosť s pokrytectvom, odvaha so zbabelosťou. Herci vystačia s úspornými, no výrečnými gestami. Je obdivuhodné, ako zvládajú náročný, mnohovýznamový Hviezdoslavov text, v ktorom sa striedajú veršované pasáže s prozaickými. Uznanie si zaslúžia aj moderné, civilné kostýmy Petra Čaneckého.

Scéna je na prvý pohľad jednoduchá: pomerne strmé schodisko, zakončené podestou a veľkoplošným zrkadlom. Plocha pred schodmi sa mení na miesto, kde Ján Krstiteľ krstí prvých kresťanov. Zvláštnosťou je, že stúpieny sú vybudované na knihách a v strede sú dokonca zošíkmené, takže niekedy má divák obavu, či herci zvládnu pohyb bez úrazu. Autorom tohto pôsobivého diela je absolvent Divadelnej fakulty Janáčkovej akadémie múzických umení z roku 1999, brniansky rodák, scénograf Pavel Borák (narodený roku 1973). K spolupráci ho vyzval režisér Roman Polák, po predchádzajúcich skúsenostiach pri príprave hier „Tri sestry“ (SND 2008) a „Večer trojkraľový“ (Mestské divadlo v Brne 2008). Pavel Borák začal ako scénograf pracovať pred pätnástimi rokmi, ešte pred skončením štúdia. Dodnes má na svojom konte okolo 80 realizácií rôznych hier. Medzi jeho obľúbené patria napríklad „Smrť Hippodamie“ v réžii J. A. Pitínského v zlínskom divadle (ktorý ostatne nominovali na Cenu Alfréda

Radoka), „Hviezdy nad Baltimorom“ s tým istým režisérom, uvedené v divadle Husa na provázku, „Divá Bára“ v brnianskom „Divadle v sedm a půl“ s režisérom M. T. Růžičkom a ďalšie. Upútal aj dvoma inscenáciami v spolupráci s režisérom P. Šimákom: „Prelet nad kukučím hniezdom“ (v Moravskosliezskom divadle v Ostrave) a „Murlin Murlo“ v brnianskom Divadle Husa na provázku.

■ **Z Bratislavy potom prišla iná ponuka. Opýtali sme sa P. Boráka, ako pristupoval k návrhu.**

„Vizuálna stránka inscenácie je vždy výsledkom spolupráce, dohody. V tomto prípade bolo zámerom režiséra, aby predstavenie sa bude odohrávať na schodoch, to bol východiskový bod ďalších úvah. Nasledovalo podrobné štúdium dobového kontextu nielen samotného príbehu, ale aj okolností vzniku hry. Hra samotná má v sebe zakódované množstvo archetypálnych symbolov, väčšinou zásadného významu (hriech, trest, odpustenie, nevinnosť, túžbu po moci, žiadostivosť, smilstvo, atď.). Navyše obsahuje aj ďalšie dôležité témy: stret kultúr, náboženstvo, politiku. Šlo o to, ako – a či vôbec – ich stvárniť na scéne. Ťažko popisovať cesty, akými sa všetko uberalo do konečného tvaru; nakoniec hádam všetko do seba zapadlo.

■ **Akokoľvek je vaša scéna na pohľad „jednoduchá“, je v nej množstvo detailov a symbolov. Možno nie všetky divák okamžite pochopí, čo myslíte?**

Schody ako symbol moci a majestátu, vystavané na kultúre (knihy) predchádzajúcej civilizácie, sa končia „pokriveným“ zrkadlom, ktoré obrazy odráža a zároveň deformuje. Jednotlivé schody sa uprostred prelínajú, podobne ako ruky zopnuté k modlitbe a vytvárajú pomyselné vyschnuté riečisko Jordánu. Ten vyteká „spútaný“ zo železnej rúrky, ale na

miesto dravého prúdu vytvára kaluž. Kým tvarovo je schodisko priame a presné, spodná plošina má povrch zvrásnený, podobne ako prírodná krajina.

■ A úloha kníh?

Áno, to je ďalší významný symbol. Knihy rozrezané a použité ako stavebný materiál, knihy, po ktorých sa chodí, knihy ako symbol predchádzajúcej kultúry. Ako je známe, Herodes dal svoje sídelné mesto Tiberias vystať na bývalom židovskom pohrebisku, takže Židia sa tam odmietali sťahovať. Spomenul by som ešte vodu, symbol krstu a zmytia hriechu. Nezabudnime však ani na ovocie, konkrétne na granátové jablko, symbol mužskej potencie a plodnosti, podľa židovskej tradície zároveň symbol spravodlivosti – obsahuje 613 semien, čo zodpovedá 613 prikázaniam (micva, pozn. red.). Bol to jeden z mála svätých symbolov zobrazovaných na starovekých minciach v Judei. A pravdaže, dyňa, ktorá prasknutá odhaľuje šťavnatú, krvavočervenú dužinu. Tenký biely papier, nedotknutý, nepopísaný, nepoškvrnený, neroztrhnutý predstavuje zase nevinnosť a panenstvo. A naostatok, kamene, čiže trest – v súvislosti s cudzoložstvom častý vtedy i dnes, trest ukameňovaním. Kamene zároveň odkazujú na židovskú tradíciu klásť na hroby predkov kamienky – a tej symboliky by sa dalo nájsť ešte mnoho.

■ Vymyká sa táto scéna z vašej doterajšej tvorby?

Väčšinou sa „veľkým“ symbolom na scéne vyhýbam, uprednostňujem scénu civilnú až mi-

nimalistickú, tentoraz si však všetko priam žiadalo veľké gestá. Schodiskom so zrkadlom som zároveň vzdal súkromnú poctu legende československej scénografie Josefovi Svobodovi, ktorý tieto prvky často využíval.

■ V Bratislave však schodisko z kníh evokuje tvorbu výtvarníka Mateja Kréna. Jeden z jeho pôsobivých objektov s názvom „Pasáž“ možno obdivovať v Galérii mesta Bratislavy. Poznáte jeho dielo?

Tvorbu Mateja Kréna poznám. V momente, keď sme si z niekoľkých možných variant stavebného materiálu schodiska vybrali knihy, vybavila sa mi v mysli jeho úžasná inštalácia „Idióm“ v Mestskej knižnici v Prahe. Avšak knihy v našom prípade stratili pôvodný význam. Tým, že sme ich rozrezali (čo – mimochodom – vytvára v reze trochu odlišnú, siťavú štruktúru, a to vďaka tlačiarenskej čerňi) sme v podstate symbolicky zabili aj ich obsah. Obsah prestal byť dôležitý, podstatná je hmota a jej stavebný potenciál. Že ľudia po knihách šliapu a stúpajú k moci, sa nám zdalo barbarské presne tak, ako sme potrebovali.

■ Scéna, ktorú ste navrhli, je síce atraktívna, lenže nie je pre hercov nebezpečná? Alebo sa spoliehate na to, že mladí protagonisti zvládnu aj pohyb po takejto šikmej ploche?

Vďaka tomu, že knihy v schodisku vytvárajú štruktúru, ktorá popiera perspektívu, javí sa scéna pri pohľade spredu temer ako kolmá stena. Keby sa divák skúsil prejsť po tomto schodisku, zistil by, že je síce strmšie ako je

obvyklé, ale pohyb na ňom nie je nemožný. Problém nastal, keď sme na scénu vpustili vodu, vtedy som už mal naozaj strach, aby sa nestal nejaký úraz. Schody potom radšej dodatočne zabezpečili protišmykovými páskami a čiastočne sme vymenili aj povrch prednej plošiny. Všetci herci majú môj najväčší obdiv, že sa v tomto krkolomnom priestore pohybujú tak suverénne. Vďaka patrí aj dielňam Slovenského národného divadla a technike Štúdia SND – predsa len, scéna s takýmto objemom nie je bežná.

■ Autorka je publicistka so zameraním na oblasť kultúry a naša stála spolupracovníčka; žije v Bratislave.

Snímky: Andrej Čanecký

Tomáš Mašťalír ako Herodes, Gabriela Dzuríková ako Herodias

Alexander Bárta ako Obajda, Gabriela Dzuríková ako Herodias, Judit Bárdošová ako Salome, Tomáš Mašťalír ako Herodes

Kráľ Herodes vládol v Judei v čase, keď sa narodil Ježiš Kristus. Bol veľkým štátnikom, ale aj krutým mužom. Keď mu oznámili, že v Betleheme sa údajne narodil nový Mesiáš, Herodes rozkázal zabiť v meste a okolo všetkých chlapcov vo veku do dvoch rokov. S jeho menom je však spojené napríklad aj vybudovanie najväčšieho starovekého chrámu (v Jeruzaleme). Jeho osoba je pomerne často objektom rôznych umeleckých diel.

Odkliata krása Bytče

■ Helena Nosková

Dominantou Bytče je jeden z najkrajších slovenských kaštieľov. Jeho štyri veže sú viditeľné zďaleka, a to zo všetkých svetových strán – nech už prichádzate do Bytče od Žiliny alebo od Makova, od Súľova alebo od Považskej Bystrice.

Keď cestujete vlakom z Košíc, Tatier, Žiliny na Moravu a ďalej do Čiech, trať vedie ponad mesto a bytčiansky kaštieľ akoby sa s vami lúčil. Aj v krátkom okamihu rozlúčky vám stihne pripomenúť, že Bytča nebola v stredoveku nijakým malým provinčným mestečkom. Vznikla okolo vodného hradu, ktorý obtekal potok Bytčianka. Hrad založil v roku 1248 istý Filip. Kráľ Belo ho takto odmenil, keď Filip predtým v bojoch s Tatármi stratil všetok svoj majetok v obciach Bytča a Hvozdnica.

V roku 1278 daroval kráľ Štefan Bytču nitrianskemu biskupstvu, ktoré si ju podržalo až do počiatku XV. storočia. Vtedy ju kráľ Žigmund daroval poľskému pánovi Sandzivojovi z Ostrohu. V roku 1560 získal Bytču bohatý veľmož František Turzo, nazývaný aj Apostata. Ako nitriansky biskup opustil katolícku cirkev a stal sa horlivým protestantom. Po jeho smrti zdedil Bytču palatin Juraj Turzo.

Zlatý vek mesta

Juraj Turzo významne upravil miestny kaštieľ. Dal vybudovať piatu – najvyššiu – vežu s kamenným portálom. Tadiaľ sa vchádzalo do

dvoch nádvorí s renesančnými arkádami, ktoré sa klenú na prízemí i na prvom poschodí. Arkády dodávajú zámku vzhľad talianskeho castella. Od druhej polovice minulého storočia je kaštieľ sídlom Štátneho oblastného archívu.

Bytčiansky kaštieľ sa honosí aj ďalšou stavbou postavenou v renesančnom štýle. Je ňou sobášny palác. Má renesančný portál a jeho steny zdobí sgrafitová výzdoba a arabesky. V sobášnom paláci sa konali svadby šiestich dcér Juraja Thurzu, ale aj sobáše ďalších uhorských i cudzích šľachticov. Budova slúžila ako priestor pre nákladné slávnosti, na ktorých sa zúčastnilo niekedy aj dvetisíc hostí.

V tomto období zažívala Bytča vrcholný rozkvet. Mestečko malo aj gymnázium, kde pôsobili mnohé významné osobnosti vtedajšieho duchovného života a bolo často miestom dôležitých politických rokovaní. V roku 1611 sa tu konal napríklad súd s Alžbetou Báthoryovou, Fickom Ujvárym, Katarinou Benickou a ďalšími ženami. S týmito spolupáchateľmi „krvavá grófka“ umučila údajne až 650 dievčat. Ujváryho popravili,

pomocníčky mučili a upálili. Alžbetu súd odsúdil na doživotný žalár.

Po bitke na Bielej hore pri Prahe roku 1620 našiel v Bytči útočisko protestantský šľachtic Kryštof Harant z Polžic a Bezdrúžic. Jeho potomkovia žijú v Bytči dodnes.

Bytča v nových časoch

Po smrti Juraja Thurzu, ktorý mal v Bytči honosný pohreb, patrila zámok rodine Esterházyovcov. Tí ho po polovici XIX. storočia predali „novému pánovi Váhu“ Leopoldovi Popperovi. Nádherný zámok, oplývajúci veľkým bohatstvom, začal však potom chátrať. V XX. storočí sa najmä sobášny palác dočkal temer absolútneho zničenia. Kaštieľ samotný, aj vďaka tomu, že v ňom po roku 1945 sídlil súd a potom archív, skaze celkom nepodľahol. Bytča nebola sídlom veľkých priemyselných závodov, ani železničným uzlom ako neďaleká Žilina, a preto v ekonomickom rozvoji zaostávala. Jediným významnejším podnikom bol Kinex. V mestečku sa za éry socializmu nachádzali aj niektoré menšie výrobné podniky.

Nádvorie s renesančnými arkádami

Na počiatku nášho storočia sa sobášny palác začal urýchlene obnovovať. Už predtým, na sklonku 20. storočia, sa začali reštaurovať príslušné budovy. Dnes tvoria pekný komplex, oddeľujúci kaštieľ a sobášny palác od každodenného ruchu.

V jednom z týchto domov sa v roku 1851 narodil Alexander Lombardini. Detstvo prežil v Žiline; študoval v Trenčíne, Bratislave, Nitre, Ostrihome a Budapešti, kde ukončil práva.

V roku 1878 si v Žiline otvoril advokátsku kanceláriu. Zároveň bol mestským právnikom a archívárom. Vydal Stručný dejepis mesta Žiliny a v Slovenských pohľadoch uverejnil sériu článkov o považských hradoch – Budatíne, Bytči a Lietave.

K bytčianskemu kaštieľu sa viaže povesť o drakovi, ktorí sa usídlil v hlbokkej hradnej studni. Keď bytčiansky pán uvidel na jej dne v skrvenej vode dračiu hlavu, prikázal draka chytiť. Ten sa však chytiť nedal. Jeho mohutný chvost zasahoval do Váhu a dokonca až do Dunaja. Keď sa rozzúril, reval a udieral chvostom tak, že na celom Považí vznikali povodne. Ničil úrodu a bral dobytok, ktorý s chuťou požíral na dne studne. Ľudia hľadali kúzelníka, ktorý by draka zahubil. V dobe zapísania tejto povesti (v 30. rokoch minulého storočia) však ešte takého kúzelníka nenašli, a tak ľudia stále trpeli drakovým vyčíňaním.

Draka skrotila až výstavba vážskych priehrad v päťdesiatych rokoch minulého storočia.

Bytča je dnes malebným, pokojným mestčekom. Dávne zlaté časy rozkvetu a bohatstva pripomína reštaurované okolie zámku a sobášny palác. Aj zámok, zatiaľ v šedom a trochu opřchnutom „kepienku“, sa dožaduje novej, jasnejšej omietky, ktorá by vyzdvihla jeho ojedinelú krásu.

Naproti zámku a administratívnym žltým budovám stojí veľmi ošarpaná, už takmer zničená synagóga. Začalo sa s jej opravou, ktorá bude hádam úspešne pokračovať. Centrum Bytče tak získa ďalšiu významnú pamiatku.

Snímky: Iko Keson

■ *Autorka je vedecká pracovníčka a naša stála spolupracovníčka*

Synagóga sa zaskvie v pôvodnej kráse už čo nevidieť

Celkový pohľad na zámok

Sobášny palác – ktorá deva by sa v ňom nechcela vydávať?

Bruno, Berardi, Gaultier – odevy temer na zjedenie

Módna a kozmetická poradňa pre ženy

■ Irena Jesenská

Milé čitateľky, v ďalšom pokračovaní módnej rubriky si priblížime najmä výber z tvorby troch osobností, ktoré nám ponúkajú aktuálnu a zaujímavú zimnú inšpiráciu.

Francúzska dizajnérka Vanessa Brunová sa narodila v roku 1967 ako dieťa špičkovej dánskej modelky a zakladateľa známych značiek Emmanuelle Khahn a Cacharel. V prostredí šiat, módnych mol a líčidiel sa teda pohybovala už od detstva a v období mladosti sa, podľa vzoru matky, po istú dobu venovala modelingu. Neskôr, v deväťdesiatych rokoch, uviedla na trh prvú vlastnú kolekciu dámskych odevov, prostredníctvom ktorej vdýchla móde mladistvého, sviežeho ducha. Pod značkou „vanessabruno“ vytvorila rýdzo dievčenský, uvoľnene éterický štýl, ktorý je pre jej kreácie vskutku príznačný. Tento rok si však pripravila trochu protipólny projekt – svojej kolekcií na jeseň a zimu prisúdila strohé prvky inšpirované vojenskými uniformami, čím však ženám neuberá jemnú krásu a šarm. Temer všetky modely sa vyznačujú čiernou, temne modrou či vínovou farbou a prakticky ich dopĺňujú prosté slúšivé topy, teplé svetre, zaujímavé džersejové legíny či semišové sukne so zavinovacím efektom. Jej nohavice sa obvykle pýšia zvýšeným pásom, kabátiky lemované kožušinou alebo obohatené širšou ozdobnou mašľou zasa spestrila vtipnými pletenými

čiapkami, praktickými kabelami, a celú kolekciu doplnila radom nežných živôtikov, hodvábnych blúzok či takisto elegantných spoločenských overalov. Práve tieto odevy nesú typické znaky charakteristického atraktívneho štýlu návrhárky, ktorá presne vie, čo pristane ženám a čo očakávajú od nových trendov.

Inšpirácia ulicou

Počas parížskeho týždňa módy predstavil modely na novú sezónu aj návrhár taliansko-anglického pôvodu Antonio Berardi, ktorý už v priebehu štúdia úzko spolupracoval so svetoznámych módnych dizajnérmi. Podobne ako už spomínaná francúzska návrhárka, aj on začal kariéru v deväťdesiatych rokoch, kedy spolu s Alexandrom McQueenom, Johnom Gallianom a Husseinom Chalayanom dominoval londýnskej módnej scéne. Jeho návrhy sa inšpirovali surovosťou ulice, boli však rozpracované do takých zaujímavých detailov, že si ich človek mohol obliecť pokojne aj na návštevu samotnej kráľovnej v Buckinghamskom paláci. Berardimu sa podarilo nájsť absolútnu rovnováhu medzi talianskou a anglickou módou, pomocou ktorej

vytváral kreácie na samotnej hranici geniality. Neopakovateľná hra s farbami a tkaninami svedčí o virtuozite Berardiho. Výnimočnú kolekciu predviedol aj tento rok. Použil najmä celý rad elegantných prostých línií a metalických materiálov, často s efektom rybných šupín. Medzi aktuálne horúce trendy patria aj balónové strihy, ktoré uplatňuje na sukniach, šatách alebo na rukávoch. Ústrednými farbami sú čierna a sivá, jednoduché strihy sa vyznačujú precíznym spracovaním a dopĺňajú ich väčšinou kvalitné vysoké čizmy.

Tretím tvorcom, ktorého dnes spomenieme, je Jean-Paul Gaultier. Tento umelec módny dizajn nikdy neštudoval, no napriek tomu sa dá povedať, že v danej oblasti je už tridsať rokov kráľom. Vrodený talent si skrátka našiel svoju osobitú cestu k famóznemu úspechu, aj keď nemožno poprieť, že ho vlastne objavil legendárny Pierre Cardin. Gaultierov štýl „street wear“, rovnako ako kolekcie „couture“, to je skutočný triumf netradičnej, originálne hravej módy.

Zlomovým obdobím jeho profesionálnej kariéry bola spolupráca so speváčkou Madonna (ako sme už o tom písali v minulých číslach), ktorá šokovala vystúpeniami v špi-

catých podprsenkách navrhnutých týmito výnimočným tvorcom. Gaultier sa však preslávil aj nekonvenčným pohľadom na ženy, čo mimo iného znamená, že zamestnáva i plnoštíhle či potetované modelky, ktoré by inde sotva našli uplatnenie. Jeho tohoročná zimná kolekcia je ako obvykle plná fantastických nápadov, akoby čipkovanej vlnenej pleteniny, tvídu, hrejivých kabátov s veľkými kapucňami, bohatou záplavou neobvyklých prvkov, šibalskými čiapkami... Gaultierove odevy majú skrátka taký iskrivý náboj a lákavú chuť, že im odolá len málokto žena. Dajme sa nimi prípadne aspoň inšpirovať, pretože jeho originálne modely nepatria práve medzi najlacnejšie. Možnože by nám spravil radosť i dostupnejší svet vôní, v ktorom sa tento mimoriadny návrhár takisto pohybuje s maximálnou istotou. Asi by stálo zato napísať Ježiškovi a poprosiť o nefalšovaný parfum alebo toaletnú vodu od Jeana-Paula Gaultiera, čo myslíte?

Súčasná móda na mrazivé obdobie nám ponúka širokú paletu krásnych základných prvkov šatníka aj od mnohých ďalších návrhárov. Nezabúdajme takisto na osvedčené doplnky – menšie kabelky, objemné tašky či originálnu bižutériu, ktorá šatám dodá švih, vtip alebo naopak tajomný opar „femme fatale“, osudovej ženy. Teplé rukavice, šály, plédy a rôzne pletené či pletené baretky, čiapky alebo ušianky v pestrých farbách nás v studenom vetre zahrejú a navyše rozveselia dni, kedy je na nás slnko skúpe.

Objavte srvátku

K tomu, aby sme sa cítili dobre na tele i na duchu, prispieva samozrejme spánok, racionálna výživa a pitný režim, ale takisto aj vhodná a pravidelná starostlivosť o po-

kožku. Používate napríklad celkom obyčajnú, no zároveň nevšedne účinnú srvátku? Je to vlastne vedľajší produkt, ktorý vzniká pri výrobe syra a tvarohu. Táto žltkavá tekutina neobsahuje takmer žiadnu soľ ani tuk, disponuje však veľkým množstvom kvalitných bielkovín i vitamínov B, E a C. Nájdeme v nej takisto minerálne látky ako draslík, fosfor, horčík, vápnik či ďalšie. Draslík napríklad zbavuje telo škodlivých látok, zabezpečuje v bunkách dostatok tekutín a vytvára jedinečný efekt pri odstraňovaní nepríjemnej celulitídy. Bielkoviny v srvátku sa zasa podieľajú na stavbe svalov a produkt ako taký zohráva dôležitú úlohu i v ľudskom metabolizme. Srvátko nezaťažuje telo a už dva poháre denne zaisťujú organizmus potrebnou dávkou vitamínov a minerálov. Tento vynikajúci produkt zároveň úžasne čistí a vyhladzuje pleť aj pokožku, reguluje hodnotu pH a stabilizuje kyslú ochranu povrchu tela.

Ak si v lekární kúpite jej práškovú podobu, v pohodlí domova si potom môžete podľa návodu prichystať doslova životodarný elixír na vnútorné použitie (a z prípravku bez príchute kašovitú konzistenciu na prvotriednu pleťovú masku). Rozmiešaná sušená srvátko sa dá smelo použiť aj do relaxačného, ozdravného kúpeľa. Odstredený, ako púder jemný prášok, je skrátka spoľahlivý, prekvapivo lacný a pri pravidelnom používaní budete čoskoro veľa jeho mnohostranných blahodarných účinkov.

Želám vám radostné vianočné sviatky a v ďalšom vydaní nášho časopisu – už v roku 2010 – sa teším na stretnutie.

Vaša Irena

■ *Autorka je publicistka*
Foto: internetové zdroje

Slovensko-české divadelné zrkadlenie

■ Jarmila Wankeová

Stretnutia so slovenským divadlom v Čechách sú vždy vzácné. Ale príležitosti tu sú. Totiž, neexistuje len festival slovenského divadla v pražskom Divadle Bez zábradlí, na ktorý sme si už zvykli a berieme ho ako prirodzenú súčasť kultúrnej ponuky hlavného mesta.

Víkend 11. a 12. decembra t. r. nám v Divadle Na zábradlí poskytol možnosť byť účastníkmi scénického čítania šesnástich krátkych hier slovenských dramatikov strednej generácie. Boli medzi nimi napríklad Karol D. Horváth, Laco Kerata, Silvester Lavrík, Viki Janoušková, Jana Juráňová, Viliam Klimáček, Vanda Feriancová, Roman Polák i Zuzana Uličianska. Prítiahli diváka dobre postavenými dialógmi, ponormi do ľudskej psychiky a - témou. Tá bola rámcovo daná. Malo ísť o zrkadlenie dvadsiatich rokov, ktoré uplynuli od pádu železnej opony. Ako celý projekt vznikol, o tom nám poskytla informácie Anna Grusková z Divadelného ústavu v Bratislave, ktorá oba večery uvádzala.

Na začiatku boli isté otázky súvisiace so slovenským divadlom. „Často sme odchádzali z predstavenia s neurčitým pocitom: no, nebolo to zle spravené. Bolo tam aj veľa zaujímavého, herecká práca na úrovni...“ hovorí Anna Grusková. „Natískala sa však otázka: prečo sa vlastne tvorcovia rozhodli pre dané predstavenie? Ako keby tam ten základ, chuť niečo urobiť, niečo povedať, ani nebol.“ Otázka dostávala konkrétnejšiu podobu: a čo ak je to tým, že sa inscenuje veľmi málo hier, ktoré sú súčasné a aktuálne? Rozhovory medzi divadelníkmi, ktorí tiež neboli celkom spokojní so stavom na slovenských scénach,

vyznačujúcim sa istou rigidnosťou, remeselnosťou hereckej práce, nekonečným riešením intímnej situácie ľudí, ľúbostnými trojuholníkmi a pod., vyústili do rozhodnutia, že treba niečo spraviť. S veľkou podporou bratislavského Divadelného ústavu teda rozbehli projekt „Čo sa stalo po revolúcii v roku 1989?“. Zároveň tam bola ešte jedna okolnosť: O napísanie textov požiadali autorov, ktorí tvoria zvláštnu „medzigeneráciu“. Prvú polovicu života prežili ešte v socializme a druhú už po novembrovej zmene. Preto mali dostať príležitosť. Iničiátori myšlienky sa teda obrátili na šesnástich autorov vo veku štyridsať rokov a viac, ktorí potom naozaj napísali krátke hry. Tie po istých dramaturgických úpravách dostali javiskovú podobu.

Po uvedení na Slovensku sa teraz tieto javiskové útvary ocitli vďaka ústretovosti Divadla Na zábradlí aj v Prahe. Odohrávajú sa – ako už je zrejme z predošlého – v súčasnosti, v meste aj na vidieku, nepostrádajú isté prvky rurálnosti (Marius Kopcsay: Doma je doma), ale podávajú správu aj o tom, ako do našich životov zasahujú moderné monštra (Viliam Klimáček: Tichý pôvab bankomatov). Jana Juráňová (Topenie žiab) a Vanda Feriancová (Kufor) nezapreli ženskú optiku, keď ich hrdinky bilancujú uplynulé roky cez stretnutia s mužmi. Anna Grusková v hre Českoslo-

vensko priviedla na scénu česko-slovenský manželský pár, keď jeden z partnerov túži po dvadsiatich rokoch strávených vo vlasti svojej polovičky vrátiť sa tam, kde vyrástol. Zuzana Uličianska v hre „Kľúče od katedrály“ zasa zhromaždila na veži katedrály v Štrasburgu päťicu mladých ľudí z Európy a medzi nimi jedného Slováka, ktorý sa po otvorení hraníc dostal po prvý raz na Západ. To, čo si vypočujeme z úst ekologicky uvažujúcej Nórk, temperamentom sršiacej Španielky, Brita s politickými ambíciami a medzi nimi Jana zo Slovenska (hovoriaceho plynulou angličtinou) je paródia na stretnutia mladých po revolúcii a potrebu vysvetľovania lapidárnych vecí.

Toto všetko a ešte ďalšie scény mal divák možnosť prežiť spolu s hercami v Divadle Na zábradlí v Prahe 11. a 12. decembra tohto roku. Mimochodom, všetci slovenskí herci – a nebolo ich málo – N. Drabiščáková, E. Lehotská, K. Maderičová, Z. Stavná, K. Vondrová, T. Dianiška, A. Jastraban, R. Mrázik, R. Tršťan a ďalší pôsobia v Čechách. Medzi menami, ktoré už vošli do povedomia, sú tieto pre mnohých z nás ešte nové. Teda príležitosť predstaví vám ich v najbližších mesiacoch.

.....
■ *Autorka je publicistka a naša stála spolupracovníčka*

Snímky: Divadlo Na zábradlí

Juraj Nvota, režisér a umelecký šéf divadla Astorka v Bratislave, jeden z účinkujúcich

Natália Drabiščáková, členka umeleckého súboru Divadla Na zábradlí

Ivana Slámová, dramaturgička Divadla Na zábradlí a organizátorka scénického čítania

Podzemnica vlaková

■ Peter Galád

Zviezol dom sa dnes sa náhodne podzemnicou vlakovou. Vyklopený z auta na okružnej Dejvickej stanici, roztvoril som svoju ošatôčku. Chcel som si vybrať knihu, aby som vyzeral ako domáci. Slováci v podzemnici nečítajú, iba ak názvy stanic, keď sa večer blížia k ubytovni. Ak ešte dokážu čítať. Od únavy... Z plecniaka som vybral závlahovú trysku veľkú, trysku podobnú ID 20, ale špinavú, kliešte zvané blitcky – alebo v Čechách síkovičky, zvláštny kľúčik na nastavovanie prúdu vody a jeho smeru, ústnu vodu a opaľovací krém s ochranným faktorom 30. Napadlo mi, že by možno bolo lepšie potiahnuť pokožku elastickou hnedou fóliou s dýchacími otvormi. Takáto úprava by bola menej rakovinotvorná. Ďalej starý rožok, ale pozor! – sójový, lacný a použiteľný i po štyroch dňoch. Verte, že keď som ho kupoval v Pluse, mal presne rovnakú konzistenciu. Potom som sa uštipol záhradníckymi nožnicami, z ktorých som práve dnes stratil pružinu. Už nestrácam len partnerky, ale aj pružiny. Také obľúbené a kvalitné nožnice! Vložil som do nich náhradnú pružinu, z nožnic, čo som dostal od kolegu, ktorého práve vyhodili zo zamestnania. Určite vyhodím aj nožnice, lebo som počul, že ich ukradol v obchodnom dome. Nuž, aspoň mohol ukradnúť kvalitnejšie. Do piatich tisícok by sa zmestil... a to je len prečin, nie trestný čin.

Stále som sa hral v batôžku, ešte aj cestou po nenamáhavých schodoch. Vtom mi zišlo na um, že nemám lístok. No čo, pocestujem raz načierno. „A ba kiehó,“ vyšteklo na mňa moje druhé ja. Hanba, keď ťa chytia. A bolo by to za deväť stovák. Ale zhluk 47 ľudí v rade pred predpredajom ma absolútne vyviedol z rovnováhy. Už moje prvé ja chcelo riskovať celodennú výplatu – zaujímavé. O možnosti kúpiť si jednotlivý lístok za 26 korún, tu nepadla zmienka. Hádam len nie je tento človek nejaký úzkoprsý sporivý škrob?

Tak som tam stál vôbec nie rezignovane. Nohou som pokopával svoj ruksačik po nečistých dlaždiciach, nie úplne pri stene. Tam to bude asi najviac ocikané. S prepáčením. Poznáte lepšie slovo?

Pracovník firmy, ktorá sa starala o poriadok vo vestibule, bol trvalo zohnutý – že by predpoklad prijatia do tohto zamestnania?

– a škrabkou čosi odstraňoval z vedľajšej dlaždice. Len keď sa vystrel, bolo vidieť, aký je už zaoblený, ako dúha po kyslom daždi. Moja skoro bývalá priateľka ma v mysli v tom momente vystrela. (Predstavil som si totiž, ako by ma v takej situácii bez okolkov napomenula.) Ach, tá chrbtica, ach to sebavedomie!

K mojej batožinke lадným letom a s tvrdým pristátím doplachtila béžová cestovná taška. Elegantná, čistá s hnedou elipsovitou ozdobou na drieku pod rúčkami. Jej majiteľ si stal predto mňa a pripojil sa ku kamarátovi. Zahanbene som sa pokúsil skryť najšpinavšiu stranu môjho majetku. Tá béžová je asi fakt biela. Béžová sa posúva, ale neustále plače. „Ako ďaleko je okienko! Prečo majú obedňajšiu prestávku? A keď už berú za dopravu toľko peňazí, čo tam nedajú viac ľudí... Idem asi radšej na Florenc, tam je možno tiež predpredaj.“ A tak dookola.

Moja upracovaná taštička premieľala zatiaľ v sebe nielen všetky predmety v nej uložené, ale aj vedomosti z ekonómie. Strašne rada by vykrikla niečo o dotáciách na verejnú hromadnú dopravu, o kríze, o krásnej možnosti v pokoji porozprávať sa s ľuďmi počas čakania – to je predsa iná káva, ako nejaký účelný rozhovor.

Neviem, ako to tá taška plná nožnic, jablák, rukavíc, kľúčov a dier vie, že sa v nej tie nožnice nezasekli do dokladov z drobného nákupu, proste to nepovie, a tak radšej netotesane prehodí. „Aj na Florenci je také okienko. Zvonku, pri východe zo stanice, v smere od mestského múzea.“ Béžová taška sa nedá odradiť a vydrží. Až je odrazu

piata pred pultom. V tom momente vyskočí a porúča sa do skorého videnia.

Kniha, čo ju čítam, je zjavne náročná. S prekvapením zisťujem, že som si v tejto chvíli kupón ešte nemusel kúpiť, lebo starý mi dnes ešte platí.

Vybral som sa potom smerom východným a po pár minútach sa čudujem, že prechádzam okolo stanice Námestie mieru, teda – na juh. V momente vystupujem. Po ďalších minútach zisťujem, že som nastúpil na opačný smer. Ono tie tunely sú akési podobné. Nečudujem sa, že vlakvedúci nevie, kadiaľ má ísť.

Prírodná katastrofa prišla odrazu, neohlásene. Ani sa seizmológom nečudujem. Odfarbená blondína, ad astram platinum. Niesla sa v bielych nohavičkách ľahko vykračujúcu s violončelom na pleci. Puzdro od nástroja poznamenané päťdesiatimi rôznymi nálepkami. Už vôbec netužim a nikdy som netužil po platinkách.

Ale metro milujem. Tak zľahka niešť svoje čelo až violončelo, a tak hore! To je najlepšia psychologická poradňa. Vytiahol som zmätenú ošatku z úkrytu pod lavicou, prehodil som si ju cez plece nedbajúc, či cez najnovšiu dieru nevypadne nejaké nariadenie a hrdo som sa vlíkel dočista unavený životom domov.

Tak som si vypísal z toho trápenia dovolenku, ale nemal mi ju kto podpísať.

.....
■ *Autorom tejto pôvodnej poviedky je Peter Galád, rodák z Lučenca (ročník 1953). V Praje žije sedem rokov.*

Ilustračná snímka: Slovpres

Vianoce prinášajú radosť

■ Helena Nosková

V minulosti bol príchod vianočných sviatkov pomalý a ľudia si ho uvedomovali každý deň. Hoci tanečné zábavy a muziky boli v advente zakázané, mesiac december bol plný rôznych zvykov a obyčají, ktoré stmelovali dedinské i mestské spoločenstvo. Ich tradovanie nútilo ľudí, aby sa s príchodom tmy v isté dni v podvečer stretávali a veselím, spevom, krikom, zvonením, lomozením i strel'bou odháňali zlé sily od príbytkov.

V temných ránoch prichádzali veriaci do vysvieteného kostola na ranné bohoslužby nazývané roráty. Názov je z latinčiny a znamená „rosu dajte nebesá.“ Roráty sú osobitou rannou adventnou mariánskou bohoslužbou. V Čechách i na Slovensku sa začali slúžiť v dobe Karla IV. čiže v 14. storočí. V Čechách sa za ich zakladateľa považuje biskup Arnošt z Pardubic. Rorátne bohoslužby boli liturgickým spevom. Najväčší rozmach dosiahli v 16. storočí, v prostredí utrakvistov a literárnych bratstiev v Čechách i na Slovensku. Na Slovensku ich podobu nájdeme v katolíckom spevníku.

Cirkev začlenila do svojho liturgického kalendára aj časť ľudových tradícií. A tak sa sviecami osvetlený kostol s hudbou, nacvičovaním kolied, vianočných hier s rannými modlitbami a večernými bohoslužbami stal

pevným symbolom adventu i Vianoc. Zapalovanie sviec na adventných vencoch doma pripomínalo pôst, prenášalo slávnostnú náladu a očakávanie narodenia Ježiška priamo do ľudských príbytkov.

A hoci aj v dávnych časoch boli Vianoce časom zvýšenej konzumácie tradičných obradných jedál, konzum neprevýšil duchovné hodnoty vštiepené adventom. Duchovné hodnoty spojené s adventným rozjímaním, čistá a radosná myseľ, potreba spolupatričnosti, zľudovené a pevne zafixované etické normy vystupovali v tieto dni do popredia, aby chránili človeka pred hlbokou nostalgiou a strachom z nepoznaného.

9. decembra začínajú židovské sviatky chanuka. Sú pripomienkou nového vysvätenia jeruzalemského chrámu, zneucteného sýrskymi pohanmi v roku 165 pred n. l. V tom

čase jediná malá nádobka oleja dokázala udržať plamienky svetiel na sedemramennom svietniku po osem dní, dokiaľ nebol vyrobený nový olej. Chanuka sa slávi osem dní a každý deň sa zapaluje ďalšie svetlo v osemramennom svietniku. V židovských domácnostiach sa pri tejto príležitosti piekli zemiakové placky s lekvárom, varili sa rôzne mliečne jedlá, piekli sa koláče a drobné cukrovinky. Deti dostávali darčeky. S ohľadom na náš bežný kalendár a židovský kalendára sú tieto sviatky pohyblivé.

Lucia je kráľovnou zimy

Deň sv. Lucie je u severských národov slávnosťou svetla. Veď aj samotné meno znamená svetlo. Hovorí sa, že „Lucia noci upíja, ale dňa nepridá“. Na Slovensku patrila tento deň medzi strídžie dni. Kto si nedal pozor

a zostal dlho po zotmení vonku, ten sa mohol najmä na križných cestách stretnúť s bosorkami.

20. december bol kedysi dávno zasvätený matke noci a nočnej slávnosti zimného slnovratu. Verilo sa, že sny, ktoré sa túto noc prísniujú, predpovedajú udalosti budúceho roku. Deň sv. Tomáša, 21. december, je zasa dňom zimného slnovratu. V tento deň bolo zvykom obdarovávať chudobných. Tí mohli v tento deň žobrať. Mládenci na Slovensku obchádzali s tomášskou koledou všetky domy v dedine, želali hojnosť v budúcom roku a dostávali naturálie i peniaze. Kňazi, kostolníci a miništranti stávali v kostoloch betlehemy.

Betlehemy sú trvalým a starým symbolom Vianoc. Stávali sa v Čechách i na Slovensku. Bývali vyrezávané z dreva, pálené z hlíny, z chlebového cesta, neskoršie papiera atď. Prvý živý betlehem vytvoril František z Assisi okolo roku 1223 v Umbrii. Jaskyňu posypal slamou, postavil v nej jasle vystlané senom a k nim postavil živého osla a vola. Tam slúžil večernú štedrovečernú pobožnosť, ktorá sa ľuďom tak zapáčila, že ju začali napodobovať široko-ďaleko. V Čechách postavili prvý betlehem v pražskom kostole sv. Klimenta v roku 1562. Jeden čas však katolícka cir-

kev betlehem v kostole zakazovala, pretože údajne odpútal pozornosť veriach.

Tradícia pletených koláčov

V Maďarsku nazývajú Vianoce „sviatkom tľstých brúch“, Švédi ich označovali ako „blazený čas“, na Slovensku sú sviatkom hojnosti a prajnosti, ktorú symbolizuje aj rozličné vianočné pečivo. Symbolom Vianoc sa stali kysnuté vianočky, o ktorých sa mylne predpokladá, že sa na Slovensko dostali z Čiech. Nie je tomu tak, pekávali sa bežne aj na Slovensku pod názvom „kračúnik“ alebo pletený koláč či pletenka.

Typickým vianočným pečivom na Slovensku je makovník a orechovník. Menej častý bol závin s jablkami, ktorý je skôr typickým nemeckým i českým vianočným pečivom. A že závin nemusí byť len s jablkami, dokladá aj náš recept z roku 1925 (v rámcíku).

Vianočný stromček je pomerne novou tradíciou. Prvý vianočný stromček v Prahe sa objavil v Libni v roku 1812. Na Slovensku sa plietol slamený stromček, ktorý visel nad stolom z povaly. Pripomínal rajský strom života a býval zdobený ružami z farebného papiera. Pod stromčekom potom v českých a slovenských rodinách stával na poličke v rohu izby malý betlehem - vyrezávaný

z dreva, vystrihovaný z papiera, modelovaný z hlíny, vosku, chlebového cesta. Na Štedrý deň s ním „betlehemci“ obchádzali celú dedinu a v každom dome zahráli pastiersku hru o narodení Ježiška. Často pokračovali aj na Božie narodenie i sv. Štefana. Tak sa betlehem a obchádzanie domácností stali ľudovým zvykom, ktorý na Slovensku pretrval do súčasnosti.

.....
 ■ *Autorka je publicistka a historička.*

Snímky: Ike Keson

Recept na vianočné pečivo z roku 1925

Pol kilogramu múky premiešame s 1 balíčkom prášku do pečiva, pridáme 10 dkg práškového cukru, 1 balíček vanilínového cukru, 1 celé vajčko, 6 lyžíc mlieka a 12 dkg margarínu. Cesto dobre prepracujeme, vyvaľkáme asi na hrúbku jedného prsta a potrieme plnkou, ktorú si pripravíme takto: Zmiešame 10 dkg hrozienok, 10 dkg nahrubo nakrájaných mandlí, 10 dkg nahrubo nakrájaných fig alebo odkôstkovaných datlí. Cesto potrieme touto náplňou, zavinieme, potrieme bielkom a pečieme na plechu asi 40 minút. Celý závin potrieme vanilkovou alebo citrónovou polevou.

Bratislava bude centrom európskeho zábavného priemyslu

■ Marián Babic

Hlavné mesto Slovenska sa do troch rokov možno premení z mesta úradov a priemyslu na európske centrum hazardu, zábavy a rekreácie. Predpokladá to aspoň gigantický projekt Metropolis, ktorého investormi sú popredná medzinárodná investorská spoločnosť Tri Granit a najväčšia svetová spoločnosť v oblasti zábavy, Harrah's Entertainment Inc.

Komplex Metropolis by mal vyrásť asi desať minút jazdy autom od centra Bratislavy na rozhraní bratislavských mestských častí Petržalka a Jarovce na križovatke autostrád D2 a D4 smerujúcich do Viedne, Bratislavy, Budapešti a Prahy. Investori chvália lokalitu najmä pre prijatie eura a geografickú polohu. Okrem toho oceňujú aj členstvo Slovenska v tzv. schengenskom priestore a profesionálny prístup našej vlády. „Slovensko je pre túto investíciu najlepším trhom,“ vyhlásil riaditeľ spoločnosti Tri Granit Simon Bayley.

Na ploche niekoľkých štvorcových kilometrov by malo v prvej etape vyrásť nákupné centrum, kúpalisko s vonkajšími i vnútornými bazénmi, rekreačné centrum so zábavným parkom, exkluzívny päťhviezdičkový hotel s 1 500 izbami, hotel pre rodiny s deťmi so 400 izbami, hotel pre podnikateľov s 800 lôžkami a čo je najdôležitejšie, kasíno v podobe, akú ľudia poznajú najmä z amerického mesta Las Vegas. Vybudovanie zastavanej plochy 1,2 milióna štvorcových metrov by malo vyjsť na 1,5 miliardy eur, teda na 38,7 miliardy českých korún. Stavať by sa malo začať už koncom budúceho roku, pričom predpokladaná dĺžka stavebných prác je tri

až päť rokov. Investori už pozemky odkúpili, cena je však utajená.

Už prvá etapa budovania komplexu Metropolis by mala byť najväčšou investíciou na Slovensku. Na ňu by však mali nadviazať ďalšie, pričom investori zatiaľ nezverejnili koľko ich má byť. Postavíť by sa však malo konferenčné centrum, golfové ihriská, kasína, kiná, divadlá a luxusné byty. Celková výška investície sa údajne môže strojnásobiť, čo by mohlo byť až päť miliárd eur, teda 129 miliárd Kč. Tým by tento obrovský športovo-rekreačný areál bol najväčší v Európe.

Kto stojí za projektom

Takýto projekt si môžu napláňovať a vybudovať len významní investori, akými Tri Granit a Harrah's bezpochyby sú. Spoločnosť Tri Granit, ktorá vznikla v roku 1997, je tretím najväčším developerom v Európe. Pritom je jednou z tých, ktoré kríza nestiahla na úplné dno.

Harrah's Entertainment zasa prevádzkuje 54 kasín, ako aj desiatky hotelov a kongresových centier na štyroch kontinentoch. Nechýbajú medzi nimi svetovo preslávené zaradenia, ako napríklad Caesar's Palace

v Las Vegas či kasíno Emerald v Juhoafrickej republike. Jej ročné tržby sa pohybujú okolo 7,53 miliardy eur a zamestnáva 85 000 ľudí.

Ak sa projekt Metropolis naozaj rozbehne, bude pre slovenské hospodárstvo veľkým prínosom. Napokon je to prvý významný projekt v oblasti služieb, ktorý môže významne podporiť rozvoj cestovného ruchu na Slovensku. „Slovenskú republiku navštevuje ročne šesť miliónov turistov, po vytvorení komplexu by ich mohlo pribudnúť ďalších päť miliónov,“ uviedol manažér spoločnosti Harrah's Entertainment Andrew Tottenham. Tí by mali slovenské hospodárstvo podporiť sumou 1,1 miliardy eur. Z nej by mal najviac získať štát, ale na svoje si prídu aj tie mestské časti, na území ktorých sa Metropolis bude nachádzať. Daňové príjmy štátu sa odhadujú na 600 miliónov eur ročne, z čoho by daň z pridanej hodnoty mala tvoriť viac ako 400 miliónov eur. Konečný dopad na slovenskú ekonomiku by sa mal prejavíť vo zvýšení hrubého domáceho produktu až o päť percent.

Komplex môže prispieť aj k zníženiu nezamestnanosti, lebo pri jeho výstavbe a prevádzke by prácu našlo až desaťtisíc ľudí.

Vzniknúť by malo aj 19 000 dočasných pracovných miest. Ministerstvo financií SR projekt privítalo. Podľa ministra Jána Počiatka je štát pripravený podporiť ho modifikáciou zákona o kasinách. Prvý návrh sa už objavil vo výbore Národnej rady SR pre financie, rozpočet a menu. Podľa neho sa má vytvoriť špeciálna kategória „kasína v rekreačnom komplexe“. Za ne sa budú považovať tie, kde je v prevádzke najmenej 50 hracích stolov a najmenej 500 výherných prístrojov. Najzaujímavejšou časťou návrhu novely je úprava zdanenia hernej istiny hracích stolov, ktorá je doteraz na úrovni 27 percent, z čoho tri percentá putujú do rozpočtu obce. Po novom to má byť tak, že ak istina prekročí 20 miliónov eur ročne, suma nad touto hodnotou by sa zdaňovala iba pätnásť-percentným odvodom s trojpercentným podielom pre obec. Ak by istina prekročila 40 miliónov eur, čiastka nad ňu by sa zdanila dokonca len ôsmimi percentami, z toho dve by dostala obec. Pre hracie automaty, ktoré sa zdaňujú paušálne, novela navrhuje zvýšenie ročnej platby za jeden prístroj na 3 600 eur do štátneho rozpočtu a 900 eur do rozpočtu obce. Minister financií Ján Počiatek však v tomto prípade vylúčil štátnu podporu vo forme daňových úľav či investičných stimulov, ktoré by ovplyvnili príjmy štátneho rozpočtu.

Na budúci rok sa uvidí

Napriek tomu všetkému však zatiaľ nie je isté, že kasino raz bude stáť. Veď zatiaľ investori podpísali so Slovenskom iba dohodu o porozumení, pričom dosiaľ nepodnikli žiadne kroky na jeho realizáciu, najmä pokiaľ ide o stavebné povolenia či urbanistické štúdiu. Minimálne sú aj kontakty so samosprávnymi orgánmi zainteresovaných mestských častí a mesta. Prípadná výstavba je však podmienená zmenou platného územného plánu mesta. Tá sa však dostane na rokovanie mestských poslancov najskôr v máji 2010. Až potom sa bude dať posudzovať celý projekt.

Posudzovanie môže byť pritom zdĺhavé, lebo osobitná pozornosť sa bude venovať tomu, ako investor dokázal zobrať do úvahy technické podmienky. Cez územie, na ktorom by sa malo stavať, vedie plynovod i vedenie vysokého napätia. Navyše je to aj pásmo ochrany vôd. Pri predpokladanej návšteve piatich miliónov ľudí za rok treba dôkladne vyriešiť aj parkovanie a dopravu. Zaujímavé

prítom je, že len poslanec Jozef Rydlo vytiahol problém, ktorý hazard so sebou prináša – rastúcu kriminalitu a nástup mafiánskych gangov.

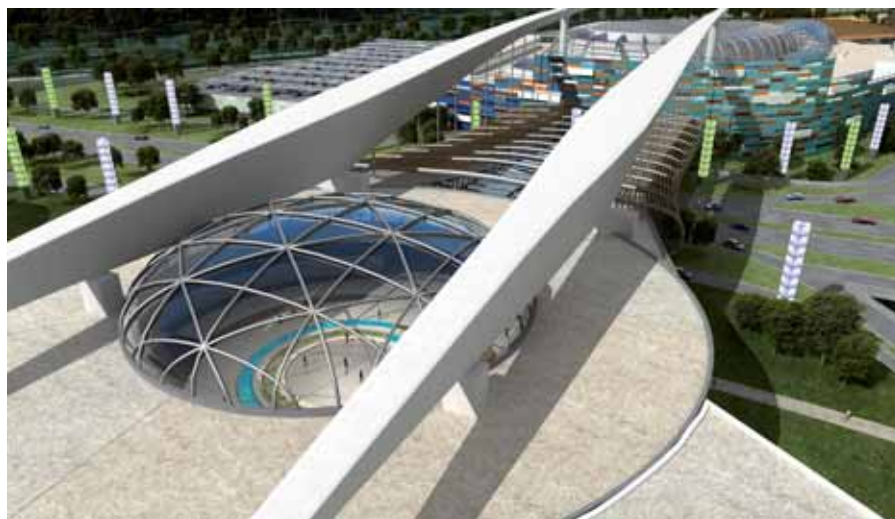
Isté poučenie je tu aj zo zahraničia. Harrah's chcel postaviť podobné centrum hazardu, zábavy a rekreácie v Slovinsku i Maďarsku.

V oboch prípadoch však od oznámených

projektov odstúpil. To by sa nemalo opakovať. Podľa šéfa Trigranitu Simona Bayleyho ide na Slovensku všetko tak, ako má ísť. Preto sa milovníci hazardu a zábavy nielen v Bratislave vraj majú na čo tešiť.

.....
 ■ Autor je bratislavský novinár

Počítačová simulácia: archív autora

Najmilší Metodov žiak

■ Jozef Leikert

Postava sv. Gorazda na vitráži kostola sv. Emeráma v Nitre

Kultúrny svet neraz obdivuje, ako sa napriek najrôznejším spoločenským, politickým a prírodným pohromám podarilo zachovať na mape Európy malý slovenský národ. Podľa dobových písomností Slováci obývajú územie medzi Dunajom a Tatrami poldruha Tisícročia. V druhej polovici 9. storočia zohrali nezastupiteľnú rolu pri etablovaní nášho národa misionári z kultúrnej vyspelej Byzancie, ktorých priviedol Cyril-Konštantín s bratom Metodom. Spolu so žiakmi významne pomohli pri rozvoji našej vzdelanosti, kultúry, duchovnosti a národného povedomia. Bude len a len namieste, keď si jeho pamiatku pripomenieme v tomto vianočnom vydaní časopisu Listy, v dňoch, kedy sme akosi náchylnejší prijímať hlboké duchovné podnety.

Gorazd

(okolo 830 – 14. 2. 869)

arcibiskup

Medzi žiakmi solúnskych bratov vynikal Gorazd, ktorý sa po smrti Cyrila stal najbližším Metodovým spolupracovníkom a poradcom. Pred smrťou sa Metoda najbližší opýtali, koho uznáva spomedzi svojich učeníkov za hodného, aby sa stal jeho nasledovníkom. Ukázal na Gorazda a povedal: „Hľa, tento muž je slobodný a z vašej krajiny, dobre znalý v knihách latinských, pravoverný. Staň sa vôľa Božia a vaša láska, ako aj moja...“ Bolo to roku 885 na Veľkej Morave.

Presný dátum narodenia Gorazda nie je známy a doposiaľ nie je ani celkom presne zdokumentované miesto jeho narodenia. Niektorí naši a zahraniční historici uvádzajú, že svätý Gorazd pochádzal z okolia Nitry. Dedukujú to aj podľa mena Gorazd, ktoré má zrejme slovenský pôvod. Neďaleko Nitry rod Gorazdovcov vlastnil majetky, na ktorých pravdepodobne postavili kostol. Z majetkov tohto rodu ostal dodnes názov majera nitrianskeho biskupa Gorazda. Tamjší kostol je síce zasvätený sv. Klementovi, ale v lokalite Gorazdov stojí kaplnka sv. Gorazda, ktorú roku 1994 posvätil nitriansky diecézny biskup kardinál Ján Chryzostom Korec.

Žiak veľkých učiteľov

So solúnskymi bratmi a ich sprievodom sa Gorazd stretol roku 863 už ako zrelý učenec v mužnom veku. Vzdelania sa mu dostalo v latinských školách, ale mohol si ho doplniť aj v benediktínskom kláštore sv. Hypolita v Nitre alebo v niektorej zo škôl Franskej ríše. Podľa historických dokumentov sa dá predpokladať, že okrem vysokého vzdelania mal aj dobrú povahu, bol dobrosrdečný a morálne vyspelý. Bol aj jazykovo zdatný, dobre ovládal latinský, grécky, nemecký a sloviensky jazyk. Vše-

stranné vedomosti mal možnosť nadobudnúť aj preto, že pochádzal zo vznešeného rodu.

Roku 867 sprevádzal Gorazd svojich učiteľov do Ríma, kde ho vysvätili za kňaza. O jeho osobnostných vlastnostiach svedčí i skutočnosť, že Metoda neopustil ani počas takmer trojročného väzenia. V duchu učenia svojich učiteľov sa aj on usiloval o štýl medzi dvoma liturgickými prúdmi, ktoré sa vtedy vyskytovali aj na Veľkej Morave, a to i vtedy, keď sa Svätopluk priklonil na stranu franských kňazov.

Cirkevnoslovenská pamiatka bulharského pôvodu z konca stredoveku *Skazanie o prevedení písania* pokladá popredných učeníkov vrátane Gorazda za osoby, ktoré sa podieľali na slovanskom preklade Svätého písma. I preto, že on osobne dobre ovládal sloviensky jazyk a náboženskú terminológiu. Takisto Gorazda považujú odborníci za autora životopisu Metoda *Život Metoda*.

Po Metodovej smrti roku 885 sú cesty Gorazda a ostatných Metodových žiakov nejasné, pretože boli prenasledovaní a vyhnaní z Veľkomoravskej ríše. Je zaujímavé, že medzi učeníkmi, ktorí museli opustiť Svätoplukovu dŕžavu, sa Gorazd nespomína. Po prepustení z väzenia sa pravdepodobne skrýval u niektorého veľmoža nakloneného slovanskej liturgii. Nitriansky biskup Wiching ho iste nemohol vyhnať z Veľkej Moravy, lebo Gorazd pochádzal zo vznešeného domáceho rodu.

Stopy vedú do Bulharska

Životné cesty Gorazda po rozpade Veľkomoravskej ríše sú takisto zahalené tajomstvom. V niektorých spisoch sa spomína jeho pobyt v Čechách, v Poľsku aj v Bulharsku, kde ho majú vo veľkej úcte a je zaradený do zoznamu svätých Sedemopočeníkov. V Bulharsku vznikli viaceré kláštory a kostoly, ktoré sú zasvätené týmto svätým. O pobyte Gorazda v Bulharsku svedčí aj *Djukanžova listina* z 13. storočia uložená v Národnej knižnici v Paríži, v ktorej sú vymenovaní bulharskí arcibiskupi a ako tretí v poradí sa uvá-

dza sv. Gorazd. Je napísaná po grécky. Kult sv. Gorazda na bulharskom území dokazuje aj ikonopisná tradícia od 13. storočia.

Gorazdove stopy však vedú aj do Poľska. Podľa odborníkov jeho pôsobenie v tejto krajine dokazuje skutočnosť, že v 10. storočí bolo v Krakove arcibiskupstvo so staroslovienskym bohoslužobným jazykom a prvým arcibiskupom mal byť Gorazd. Vraj toto biskupstvo boli preniesli do Krakova po vpáde maďarských jazdeckých kmeňov do strednej Európy.

Nielen Gorazdov život, ale aj smrť je opradená tajomstvom. Pravdepodobne zomrel za zvláštnych okolností, prípadne dožil zabudnutý a opovrhnutý na neznámom mieste, kde nemohol pokračovať v učiteľskej práci. V siedmej kapitole *Života Klimenta* (Ochridského) je napísaný výrok Vichingových prívržencov: „Podťe, potlačme Gorazda a chyťme ho, lebo nepodobný nám je jeho život i jeho cesty sú rozdielne od našich, vyčíta nám naše hriechy a ak by ostal nažive, znovu by nám ožil Metod.“ Viaceré historické pramene však uvádzajú, že sa stal pustovníkom, utiahol sa do samoty a venoval sa iba modlitbám, čo bola túžba aj jeho učiteľa sv. Metoda. Ktovie kde je pravda, veď aj hypotézy o živote Gorazda po vyhnaní z Veľkej Moravy sú rôzne.

Na Slovensku sa liturgická spomienka na sv. Gorazda a spoločníkov slávi podľa kalendára rímskokatolíckej cirkvi 27. júla. Dôkazom úcty k nemu sú kostoly, ktoré sú mu zasvätené a umelecké diela, napríklad obraz akademického maliara Vincenta Hložníka, báseň Svetoslava Veigla a z posledných rokov básnický triptych Teofila Klasa. Gorazda odborníci na Slovensku pokladajú za „prvého po mene známeho slovenského pedagóga, v dnešnom poňmaní s hodnosťou rektora vysokoškolského učilišťa v Nitre“, aj keď svedectvo o jeho živote a diele nie je úplné.

.....
 ■ *Autor je historik, vysokoškolský pedagóg, básnik a spisovateľ literatúry faktu*

Program Slovenského inštitútu v Prahe na január 2010

11. 1. o 20.00

Café Teatr Černá Labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
Stanislav Štepka: SLOVENSKOČESKÉ TANGO 2009

Hra na city alebo o citovom živote futbalového rozhodcu. Retro-komédia so spevom a tancom po tridsiatich rokoch.

Hrajú: Zuzana Krónerová, Miroslav Zavičar, Miluše Hradská, Eva Reitererová

Réžia: Ivan Balada

www.cernalabut.cz

18. 1. o 10.00

SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA

Komponovaný literárny program pre študentov, dôchodcov a širokú verejnosť.

Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

19. 1. o 10.00

ROZPRÁVAJME SI ROZPRÁVKU

Cyklický výchovno-dramatický program pre najmenších žiakov o slovenčine a jednej rozprávke krajine.

Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

Do 20. 1.

FERO LIPTÁK: JEDNOU RANOU TRI MŮCHY

Výstava známeho slovenského výtvarníka, scénografa a ilustrátora. Výstava predĺžená!

21. 1. o 18.00

VÝTVARNÉ PARALELY VIII

Výber z tvorby mladých slovenských umelcov, členov Spolku výtvarníkov Slovenska. Kurátorka výstavy: Mária Horváthová. Výstava potrvá do 23.2.2010.

24. a 30. 1.

Divadlo v Reznické ulici, Reznická 17, Praha 1

Ľubo Dobrovoda: **JA MALKÁČ**

Pokus o pohľad do spolunažívania jednej česko-slovenskej rodiny očami päťročného chlapca koncom 60. rokov XX. storočia.

Hrajú: M. Veliký, M. Zimová, P. Varga, D.

Deutscha, M. Matejka.

www.reznicka.cz

28.1. o 18.00

Rinaldo Olán, Ján Kulich, Igor Danihel:
RINALDO

Prezentácia knihy spomienok a korešpondencie „slovenského Paganiniho“ Rinalda Oláha zo Zvolenskej Slatiny, ktorú vydalo Podpolianske osvetové stredisko vo Zvolene. Večer obohatia ukážky podpolianskej muziky.

Program uvádza: Igor Danihel

www.osvetazvolen.sk

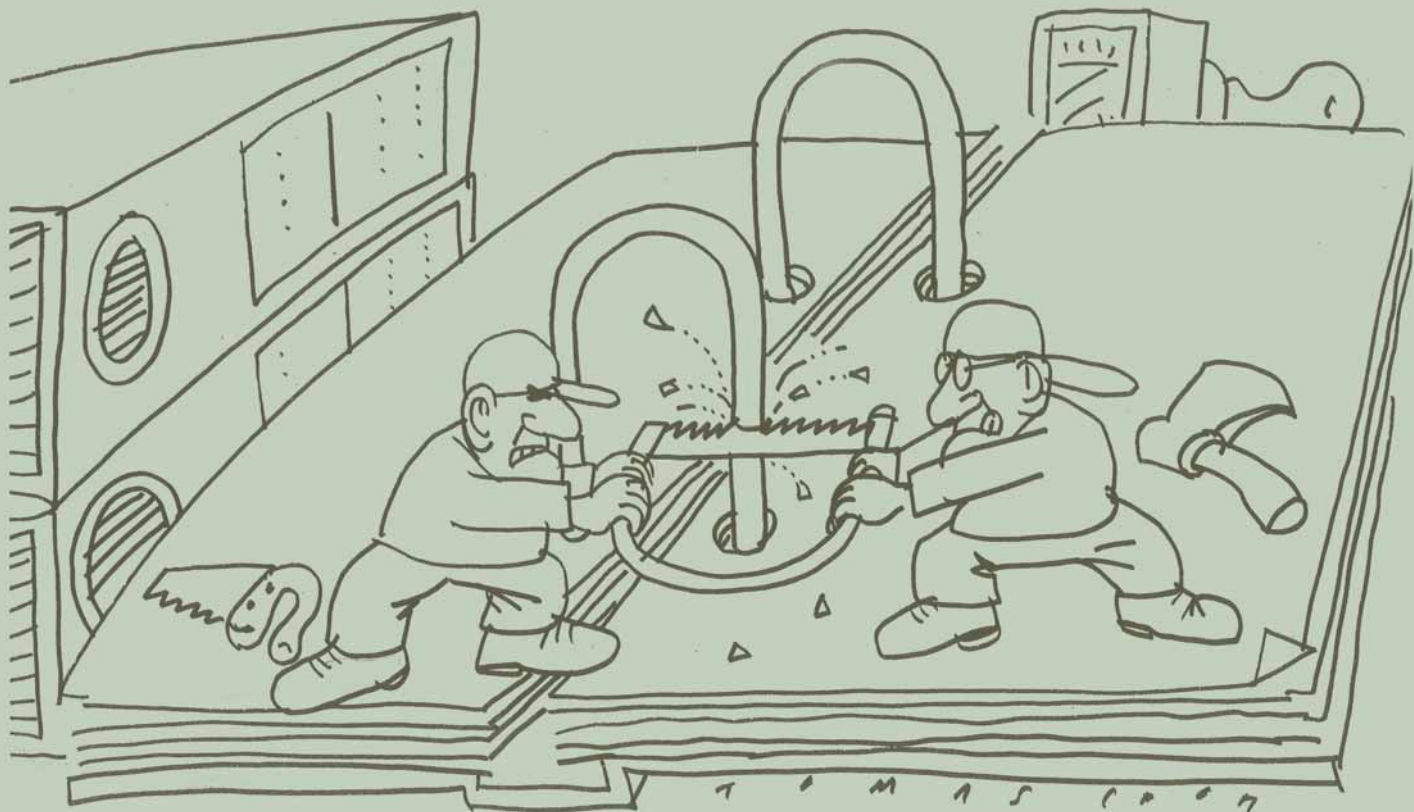
Ak nie je uvedené inak, programy sa uskutočnia v Modrej sále Slovenského inštitútu, Jilská 16, Praha 1.

Vstup voľný.

Upozornenie: zmena programu, termínov a časov vyhradená!

www.slovakemb.cz/SI

Kresba: Jan Tomaschoff

program Klubu slovenskej kultúry január – február 2010

Správy a oznamy

Upozornenie! Väčšina programov Klubu slovenskej kultúry sa koná v priestoroch Domu národnostných menšín vo Vocolovej 602/3, Praha 2 (v blízkosti zástavky metra C – I. P. Pavlova, ale aj v blízkosti zástavky metra A – Náměstí Míru). Funguje tu aj knižnica slovenskej literatúry. Návštevné hodiny v priestoroch DNM sú po telefonickej, resp. mailovej dohode s PhDr. Helenou Noskovou, CSc. (+420 603 824 370; noskova@usd.cas.cz) a s PhDr. Radovanom Čaplovičom (+420 724 025 170; rcaplovic@gmail.com).

Členský príspevok na rok 2010 zostáva nezmenený: 100 Kč pre študentov a dôchodcov, 200 Kč pre ostatných členov.

Zložku nájdete v tomto čísle časopisu LISTY 12/2009. Príspevok budete môcť uhradiť aj v hotovosti v priestoroch Domu národnostných menšín vo Vocolovej 602/3, Praha 2, najlepšie po telefonickej dohode. Platíť môžete tiež prevodom na náš účet v Komerčnej banke, Spálená 51, Praha 1, č. účtu: 34834-011/0100.

Ďakujeme všetkým, ktorí už zaplatili a osobitné poďakovanie patrí Vám, ktorí ste uhradili vyššiu čiastku, ako je stanovený členský príspevok.

Tešíme sa na stretnutia s Vami na klubových programoch.

Rada Klubu slovenskej kultúry

Rada KSK si dovoľuje požiadať členov KSK, ktorí majú záujem byť nápomocný Klubu slovenskej kultúry v odborných záležitostiach, nech nám dajú vedieť – telefonicky na telefónne čísla Klubu slovenskej kultúry, resp. osobne v dohodnutých hodinách. Vopred ďakujeme.

Zo života KSK

Dňa 11. 12. sa v priestoroch Domu národnostných menšín v Prahe uskutočnil 6. ročník študentskej konferencie pražskej i mimopražskej stredoškolskej mládeže, tentoraz pod názvom „Dva v jednom. Český a slovenský národ v Československu“. Konferencie sa zúčastnili študenti žilinského Gymnázia Varšavská cesta 1, pod vedením profesorky Alici Virdzekovej, študenti libereckého Podještědského gymnázia, pod vedením

profesorky Hany Šabakovej, ďalej študenti pražského Gymnázia Na Vítězné pláni pod vedením profesorky Olgy Mandovej, ako aj študenti ďalších pražských gymnázií. V rámci konferencie boli vyhodnotené najlepšie príspevky študentov, pričom študenti zo Žiliny prekvapili zrejšími historickými prácami. Konferenciu pripravili KSK, DOMUS SM v ČR a SČS s podporou ÚŠZZ SR, MHMP a MK ČR. Záštitu nad konferenciou prevzal Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.

Naša programová ponuka

január – február v čase 17.00 – 18.30

Zasadacia miestnosť, Dom národnostných menšín Vocolova 3, Praha 2

BEZPLATNÁ PRÁVNÁ PORADŇA v otázkach

bytovej problematiky a privatizácie bytového fondu (v oblasti prevodov bytov do vlastníctva)

Raz do mesiaca ju po telefonickej dohode poskytuje členka KSK – JUDr. Marta Očovská pre členov KSK. Prineste si so sebou doklady týkajúce sa vašej problematiky.

Pre veľký záujem vás prosíme, aby ste sa objednávali dopredu na telefónne čísla KSK, t. j. 221 419 822 alebo 724 025 170.

Pondelok 18. 1., o 17.00

Výstavná sála, Dom národnostných menšín Vocolova 3, Praha 2

SLOVENSKE CESTY KU SLOBODE

DOMINIKA TATARKU

Úvodné slovo o osobnosti slovenského spisovateľa Dominika Tatarku prednesie riaditeľ SNLM SNK v Martine PhDr. Jozef Beňovský. Súčasťou programu je premietanie dokumentu o D. Tatarovi z fondov SNLM SNK v Martine. Pripravili DOMUS SM v ČR, SČS, KSK v spolupráci s SNLM SNK. Výstava potrvá do 6. 2. 2010. Vstup voľný.

Utorok 26. 1., o 15.00

Výstavná sála, Dom národnostných menšín Vocolova 3, Praha 2

SLOVENSKE CESTY KU SLOBODE

DOMINIKA TATARKU

Prehliadka výstavy pre študentov pražských gymnázií spojená s výkladom a dramatizovaným čítaním. Pripravili DOMUS SM v ČR, SČS, KSK v spolupráci s SNLM SNK.

Vstup voľný.

Sobota 13. 2., v čase 19.30 – 03.00

Slovanský dům, Na Příkopě 22, Praha 1

41. SLOVENSKÝ PLES

Tradičná plesová udalosť roka, ktorá prepojí slovenskú a českú kultúru. Moderuje: Daniela Šinkorová. Účinkujú: Bohemia Big Band, Ľudová hudba Miroslava Dudíka, FS Limbora, NO NAME a ďalší. Predaj vstupeniiek v DNM, tel.: +420 602 255 604, rezervácia vstupeniiek na www.klubsk.net. Vstupenky si môžete zakúpiť od pondelka do piatku a to v čase: od 15:00 hod. do 17:00 hod. Pripravil KSK v spolupráci s agentúrou PULP FICTION spol. s r. o.

Streda 17. 2., o 15.00

Múzeum v Bruntále, Zámecké náměstí 7, Bruntál

SLOVENSÁ MENŠINA V ČESKOSLOVENSKU V ROKOCH 1918 – 1989

Prednáška PhDr. Heleny Noskovej, CSc., spojená s besedou, na tému „Slovenská menšina v Československu v rokoch 1918 – 1989“ pre študentov stredných škôl a pre širšiu verejnosť. Pripravili: DOMUS SM v ČR v spolupráci s Múzeom v Bruntále.

Štvrtok 18. 2., o 17.00

Zámok Bruntál, Múzeum v Bruntále

Zámecké náměstí 7, Bruntál

PRÍBEH DETÍ VETRA

Vernisáž výstavy Slovenského národného múzea v Martine „Príbeh detí vetra“, ktorú pripravili Múzeum v Bruntále a DOMUS SM v ČR. Výstavu zahájí: Mgr. Hana Gancarczová, riaditeľka Múzea v Bruntále. Úvodné slovo: PhDr. Hana Zelinová, autorka výstavy. Otvorené denne (okrem pondelka) v čase: 9.00 – 16.00. Výstava bude pre verejnosť otvorená od 19. 2. do 14. 3. 2010.

Blížšie informácie o niektorých programoch sa dozviete aj na internetových stránkach – www.klubsk.net

Väčšina programov je financovaná MK ČR v rámci dotácií pridelených na rok 2010. Niektoré z programov sú pripravené s finančným príspevom hl. m. Praha, MŠMT ČR, ÚŠZZ a prípadne sponzorov.

Adresa:

Klub slovenskej kultúry

Dom národnostných menšín, Vocolova 602/3, 120 00 Praha 2

Tel.: 221 419 822; Fax: 221 419 839

Tel./Fax: 224 215 085; Mobil: 724 025 170

e-mail: klubsk@gmail.com / www.klubsk.net

Stredoškolské profesorky: Alica Virdzeková zo žilinského gymnázia (tretia zľava) a Hana Šabaková z libereckého gymnázia so študentami počas 6. ročníka konferencie v priestoroch DNM v Prahe

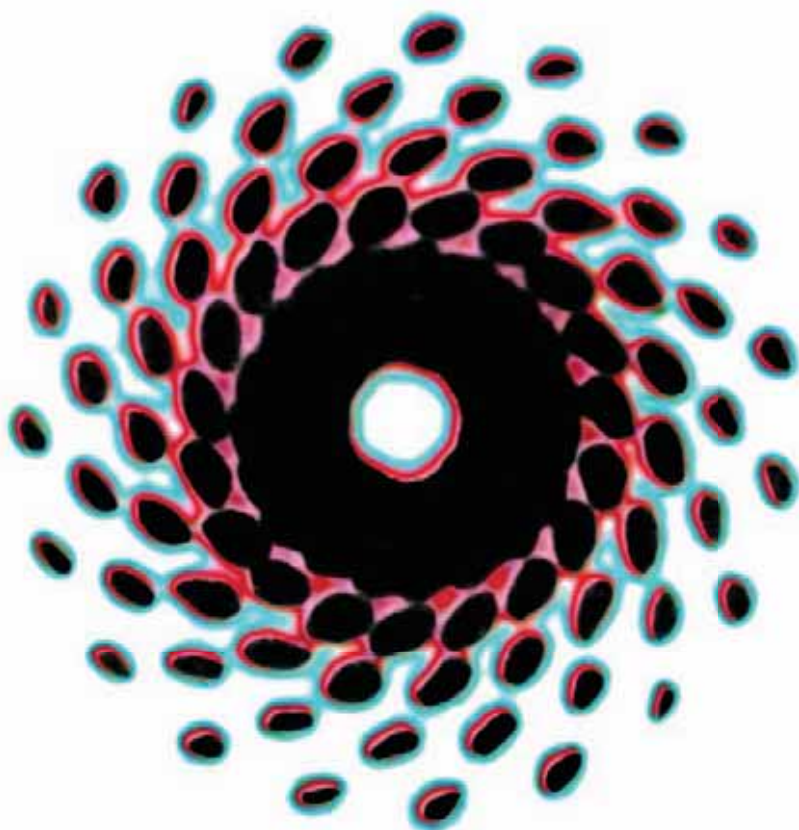
Študent Julo Orlický zo Žiliny v dobe prezentácie svojho príspevku

neděle 14. 3. 2010

20.00 hod. ČT 2

STV 2

Obecní dům Praha předávání Evropských cen Trebbia

Záštitu převzali:

JAN KOHOUT – místopředseda vlády České republiky

DUŠAN ČAPLOVIČ – místopředseda vlády Slovenské republiky

www.trebbia.eu

Pre press>Press>Lettershop>Distribuce

www.cprint.cz | www.cprint.sk | sales@cprint.cz

tlačiareň pre Česko a Slovensko